

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЧЕРНЕГА ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
загального та
прикладного мовознавства
і
слов'янської філології,
д-р філол. наук, доцент
_____ Г. В. Ситар
« ____ » _____ 20__ р.

ПСИХОМОВНИЙ ТИП СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНИКА

Спеціальність 035 Філологія

Кваліфікаційна (магістерська) робота
(відповідно до стандарту спеціальності та ОП)

Науковий керівник:
А. П. Загнітко, професор кафедри
загального та прикладного мовознавства
і слов'янської філології,
д-р філол. наук, професор

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ /

(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця 2020

АНОТАЦІЯ

Чернега В. В. Психомовний тип сучасного прикладника. Спеціальність 035 «Філологія», Освітня програма «Прикладна лінгвістика». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2020.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано тематичні тексти та асоціативні реакції, написані прикладниками у процесі анкетування. Розглянуто сутність, ознаки, напрями дослідження та рівні мовної особистості. Виявлено типи асоціативних реакцій, психологічні типи, особливості повноцінної мовленнєвої діяльності, типи характеру та типи мовної особистості прикладних лінгвістів. Подано їх вичерпну характеристику. Встановлено психомовний тип сучасного прикладника.

Ключові слова: мовна особистість, сучасний прикладник, психомовний тип, мовлення, компетентність, анкетування, мислення.

98 с., 8 дод.

Бібліограф.: 77 найм.

Cherneha V. Psycholinguistic Type of a Modern Applied Linguist. Specialty 035 «Philology», Programme «Applied Linguistics». Vasyl' Stus National University, Vinnytsia, 2020.

The qualification work analyzes thematic texts and associative reactions written by applied linguists during the questionnaire. Essence, features, directions of research and levels of linguistic personality are considered. Types of associative reactions, psychological types, features of full-fledged speech activity, character types and types of linguistic personality of applied linguists were revealed. Their exhaustive characteristics have been submitted. A psycholinguistic type of modern applied linguist has been established.

Keywords: language personality, modern applied linguist, psycholinguistic type, speech, competence, questionnaire, thinking.

Bibliography: 77 items.

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛІНГВІСТИЦІ.....	7
1.1 Поняття мовної особистості.....	7
1.1.1 Проблема дефініції мовної особистості	7
1.1.2 Кваліфікаційні ознаки мовної особистості	11
1.2 Напрями дослідження мовної особистості у психолінгвістиці.....	14
1.2.1 Вікова психолінгвістика.....	15
1.2.2 Дослідження норми в мовленні.....	17
1.2.3 Типологія мовних спільнот і особистостей.....	18
1.3 Рівні мовної особистості в комунікативному дискурсі	25
1.3.1 Експонентний рівень	25
1.3.2 Субстанційний рівень.....	27
1.3.3 Іntenційний рівень.....	27
РОЗДІЛ 2. АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ПСИХОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНИКА.....	30
2.1. Характеристика мовної компетентності сучасного прикладника	30
2.2. Структурування тезауруса мовної особистості сучасного прикладника ..	33
2.3. Опис комунікативної компетентності сучасного прикладника	35
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОМОВНОГО ПОРТРЕТУ СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНИКА.....	43
3.1 Анкетування «Психомовний тип сучасного прикладника»	43
3.2 Опис психомовного типу сучасного прикладника	44
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Актуальність роботи зумовлена потребою ґрунтовного дослідження рівневої структури мовної особистості сучасного прикладного лінгвіста з паралельним визначенням його психомовного типу, що дозволить відповісти на питання, які мовні здатності й психічні характеристики зумовлюють створення й сприйняття прикладником текстів різного типу, який із психомовних типів є запорукою успішної комунікації, професійної зокрема. Теоретиками лінгвоперсонології вважають Миколу Голєва, Анатолія Загнітка, Світлану Куранову, Юрія Караулова, Володимира Нерознака, Костянтина Сєдова та ін.

Об'єктом дослідження є мовна особистість сучасного прикладного лінгвіста.

Предметом дослідження є психомовні типи мовної особистості сучасного прикладного лінгвіста.

Матеріал дослідження – 58 тематичних текстів, написаних прикладниками у процесі анкетування, які визначають їх психомовні риси, та 1190 асоціативних реакцій на слова-маркери, значущі для прикладного лінгвіста.

Мета дослідження – аналіз основних характеристик психомовного типу сучасного прикладника. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**: 1) визначити теоретико-методологічні засади дослідження мовної особистості у психолінгвістиці; 2) описати рівні психомовної особистості в комунікативному дискурсі; 3) розробити алгоритм аналізу психомовної особистості сучасного прикладника; 4) здійснити анкетування «Психомовний тип сучасного прикладника»; 5) виокремити й описати ключові особливості психомовного типу сучасного прикладника.

Для вирішення поставлених у роботі завдань застосовані такі **методи**: 1) аналітичний (для розкриття поняття «мовна особистість», характеристики напрямів дослідження мовної особистості у психолінгвістиці та дослідження рівнів психомовної особистості в комунікативному дискурсі); 2) метод алгоритмізації (для укладання покрокового алгоритму аналізу психомовної особистості сучасного

прикладника); 3) метод аргументаційної призми (для визначення тих ключових словесних маркерів, що відрізняють психомовний тип сучасного прикладника від інших); 4) метод оперування фактами (для визначення конкретного способу роботи з інформацією, властивого психомовному типу сучасного прикладника); 5) метод анкетування й опитування (для укладання анкети «Психомовний тип сучасного прикладника» й здійснення опитування за нею прикладників); 6) описовий (для опису результатів анкетування, визначення психомовного типу сучасного прикладника).

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній розроблено покроковий алгоритм аналізу психомовної особистості сучасного прикладника; виокремлено й описано ключові особливості психомовного типу сучасного прикладника.

Теоретичне значення результатів роботи полягає в тому, що в ній узагальнено теоретико-методологічні засади дослідження мовної особистості у психолінгвістиці; розроблено алгоритм аналізу психомовної особистості прикладного лінгвіста, представлений у вигляді онлайн-анкети «Психомовний тип сучасного прикладника».

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати анкетування, опис психомовних типів сучасного прикладника можуть прислужитися у визначенні майбутньої професійної спеціалізації. Результати дослідження можуть знайти практичне використання у вишівських курсах із прикладної лінгвістики, сучасної української мови, психолінгвістики, лінгвоперсонології тощо.

Апробація результатів дослідження. Чернега В.В. Проблема визначення мовної особистості у сучасній лінгвістиці. *Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії*: матеріали міжнар. наук-практ. конф., м. Одеса, 25-26 вересня 2020 р. Одеса, 2020. С. 55-57; Чернега В. В. Структурування тезауруса мовної особистості сучасного прикладника. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Бухарест, 20 листопада. 2020 р. Бухарест, 2020. С. 118-120.

Структура. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури й додатків. Загальний обсяг роботи – 98 сторінок, обсяг основної частини – 83 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПСИХОЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Поняття мовної особистості

У сучасній лінгвістиці популяризувалося вчення про мовну особистість, оскільки воно дає змогу досліджувати комунікативну сутність мови. На сьогодні не існує універсального визначення «мовна особистість», але існує безліч трактувань різних дослідників.

1.1.1 Проблема дефініції мовної особистості

Проблема мовної особистості – одна з найважливіших у сучасній науці – може бути вирішена на міждисциплінарному рівні. Поняття мовної особистості має багато різних трактувань та поглядів на її визначення.

Поняття «мовної особистості» набуває чіткого визначення в останні десятиліття у складі антропологічної лінгвістики, де воно природно займає центральне місце та сприяє зародженню нової наукової дисципліни – лінгвістичної персонології (В. Нерознак [47], І. Архіпов [3], А. Загнітко [27], А. Сєдих [61], С. Куранова [40], І. Богін [8], К. Сєдов [59]). Так, у центрі сучасної антропоцентричної лінгвістики виокремлюється розуміння людини, що здатна здійснювати мовні вчинки. Уперше в науку поняття мовної особистості було введене В. Виноградовим. Учений підійшов до поняття мовної особистості шляхом дослідження мови художньої літератури. Логіка розвитку понять «образ автора» і «художній образ», центральних у наукових працях В. Виноградова із питань художньої стилістики, підвели дослідника до питання про співвідносність у творі мовної особистості, художнього образу й образу автора. Перші описи конкретних мовних особистостей також належать В. Виноградову [60, с. 204].

Мовна особистість пов'язана з поняттям мовної свідомості. Так, на думку В. Карасика, соціальна сутність мови полягає в тому, що вона існує насамперед у мовній свідомості – колективній та індивідуальній. Мовний колектив є і носієм

культури в мові, і повноцінним індивідуумом. Колектив (як етнос або нація) і кожен індивідум є граничними точками на умовній шкалі мовної свідомості. Носієм мовної свідомості є мовна особистість, «... людина, яка існує в мовному просторі – у спілкуванні, у стереотипах поведінки, зафіксованих у мові, у значеннях мовних одиниць і сенсах текстів» [34, с. 7].

О. Барсукова подає таке визначення мовної особистості: «... це багатовимірна, багаторівнева функціональна система, що дає уявлення про ступінь володіння мовою і мовленням індивідом на рівні активного і творчого осмислення дійсності» [5, с. 5]. На сьогодні ця проблема постає як опис системи мови з позиції людини, що володіє системою національних мовних засобів.

Уведення поняття особистості в лінгвістику дає змогу говорити про те, що мова належить насамперед особистості, яка усвідомлює себе і своє місце у світі, свою роль у практичній і когнітивній діяльності. Сутність мови полягає в розумінні її як форми, способу життєдіяльності людини, способу вербалізації людського досвіду та його усвідомлення, способу вираження особистості й організації міжособистісного спілкування у процесі спільної діяльності [9, с. 9-10].

О. Єремєєва зазначає, що «... під мовною особистістю розуміється індивід, здатний створювати закодовані позначення зовнішнього світу, які слугують моделлю поняттєвої дійсності й закріплені кодифікацією мовного колективу» [25, с. 434].

Ю. Караулов вважає, що мовна особистість – це «сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють створення нею мовних творів (текстів)» [35, с. 3]. Мовна особистість – не такий частково-аспектний корелят особистості, якими є, наприклад, економічна, правова чи етична особистість. Мовна особистість – це поглиблення, розвиток, насичення додатковим змістом поняття особистості. Особистість поєднує в собі дихотомію між стабільністю й мінливістю, стійкістю мотиваційних нахилів і здатністю піддаватися зовнішнім впливам і самовпливу, трансформуючи їх результати в перебудові відносин елементів на кожному з рівнів – семантичному, когнітивному й мотиваційному;

між своїм існуванням у реальному часі й «нерелевантністю» тимчасового параметра для ідентифікації особи [35, с. 36].

В. Красних стверджує, що мовна особистість - це «особистість, що проявляє себе в мовленнєвій діяльності та володіє певною сукупністю знань та уявлень» [37, с. 51].

В енциклопедичному словнику-довіднику «Культура російської мови» констатовано такі значення терміна «мовна особистість»: «Мовна особистість – носій тієї чи тієї мови, схарактеризований на основі аналізу продукуваних ним текстів: 1) як індивідуум і автор цих текстів зі своїми характером, інтересами, соціальними і психологічними уподобаннями й настановами; 2) як типовий представник певної мовної спільноти і вужчого мовного колективу, що є її частиною, сукупний або усереднений носій цієї конкретної мови; 3) як представник виду *homo sapiens* (людина розумна), невід’ємною властивістю якого є використання знакових систем і насамперед природної мови» [75, с. 104].

В. Наумов вважає, що «Абсолютно всі носії мови є індивідуумами, мовними особистостями, наділеними однаковими потенційними можливостями в співвідношенні до рідної мови» [46, с. 26].

На думку І. Богіна, «мовна особистість – той, хто привласнює мову, тобто той, для кого мова є мовленням. Мовна особистість характеризується не стільки тим, що вона знає про мову, скільки тим, що вона може з мовою робити» [10, с. 3].

С. Годунова зазначає, що «мовна особистість становить сукупність соціально-психологічних і культурологічних властивостей людини, що визначають її здатність до творчої текстової діяльності й відображення специфічної національно-мовної картини світу, конструктивну взаємодію з навколишнім середовищем, відкритість для сприйняття і адаптації в іншому ментально-мовному середовищі для прилучення до іншомовної культури й визначення свого місця в спектрі різних культур» [17, с. 10].

З позиції психології у процесі дослідження мовної особистості розглядають психічні процеси, що лежать в основі мови. Мова – один із видів

діяльності людини, аналізований на загальнопсихологічному рівні. Особистість розглядається як відносно стабільна організація мотиваційних нахилів, що виникають у процесі діяльності у взаємодії між біологічними спонуканнями із соціальним і фізичним середовищем.

А. Єрошенко вважає, що мовна особистість «... може визначатися і як динамічна система, якій властива особлива співвідносність різних ... параметрів: духовного, душевного, інтуїтивного, раціонального, свідомого, несвідомого, узуального, творчого, потенційного, репрезентативного та ін. Мовна особистість постає також і як функційна система» [26, с. 20].

На думку І. Ключанова, «мовною особистістю вважається суб'єкт, здатний здійснювати мовну діяльність, оперуючи смисловими утвореннями» [36, с. 73].

К. Сєдов зазначає, що в лінгвістиці під мовною особистістю розуміється «людина в її здатності до породження і розуміння мови» [59, с. 3].

«Мовна особистість» є міждисциплінарним терміном, значення якого формують філософські, соціологічні та психологічні погляди на суспільно значущу сукупність фізичних і духовних властивостей людини, що створюють її особистість. Мовна особистість – людина, яка є носієм мови та володіє здатністю до мовленнєвої діяльності, тобто сукупністю психофізичних властивостей, які дають змогу їй продукувати та сприймати мовні твори. Під «мовною особистістю» розуміють також сукупність особливостей вербальної поведінки людини, яка використовує мову як засіб спілкування – це так звана комунікативна особистість. Мовну особистість можна трактувати і як закріплений переважно в лексичній системі базовий національно-культурний прототип носія певної мови. Він формується на основі світоглядних настанов, ціннісних пріоритетів і поведінкових реакцій, відбитих в словнику, – це особистість словникова, етносемантична [15, с. 64-72].

За робоче в роботі вважатимемо визначення мовної особистості А. Загнітка: «Мовна особистість – це сукупність усіх мовних здібностей і реалізацій особистості, де мовна особистість має два основних концептуальних виміри – однопersoнологійний і поліpersoнологійний. Перший репрезентує

окрему мовну індивідуальність в усьому обширі її виявів – часовому, просторовому, еволюційному, культурно-естетичному, соціумному, лінгвокультурологічному та ін.» [27, с. 4].

1.1.2 Кваліфікаційні ознаки мовної особистості

Своєрідність явища мовної особистості полягає в тому, що зв'язок між людською особистістю і мовою, якою вона користується, є очевидним. Мова як реальний механізм спілкування з соціальним середовищем належить конкретній особі, існує тільки в ній, що зумовлено тим, що вона постає безпосереднім інструментом процесів пізнання, у яких людина постійно перебуває.

У лінгвістичному підході до мови існують три ступені абстракції. Мову можна дослідити в її окремому вияві в тексті чи мовленні, і тоді конкретна мова знайде своє всебічне виявлення в різноманітті текстів. Вищий ступінь абстракції передбачає системну фіксацію мови в узагальненні властивостей конкретних текстів. Найвищий ступінь узагальнення, підвладний лінгвістиці мови, – коли до уваги береться лише типологічно загальне, універсальне, семіотично й антропологічно значуще для всіх мов або людської мови загалом. Ось на цьому етапі абстракції лінгвістиці і вдавалося поєднати вивчення людини, яка користується мовою, з вивченням властивостей самої мови, що, таким чином, виливається в дослідження мовної здатності людини. Мовна особистість в такому підході редукується й постає як генетично зумовлена схильність до створення й маніпулювання знаковими системами, як «людський» корелят мови [35, с. 4].

Однією з актуальних задач теорії мовної особистості є системна побудова типології мовної особистості, в якій кожен тип характеризується набором ознак, які визначають його мовну поведінку [19, с. 95].

Виокремлюють досить багато кваліфікаційних ознак мовної особистості, найбільш значущою із яких вважають *індивідуальність*. Незалежно від обсягу знань, розумових здібностей всі індивідууми використовують аналогічні механізми формування знань та обміну ними. Однак, які б сигнали вони не

отримували, кожна мовна особистість створює свої структури знань, свої знання слів. Тому пізнання та розуміння будь-якої інформації завжди є індивідуальним та суб'єктивним [3, с. 32]. У вивченні мовної особистості виникає проблема визначення міри одиничного й загального, типового й унікального, індивідуального й колективного. З'являється необхідність для створення класифікації мовних особистостей на основі особливостей мовної поведінки різних носіїв мови. З індивідуальним у свідомості мовця (та в самому трактуванні мовної особистості) діалектично пов'язана інша важлива кваліфікаційна ознака – **соціальна зумовленість**. Конкретна мовна свідомість є соціально детермінованим явищем. Це явище свідомості (комунікативної, мовної, когнітивної), що створює передумови для перебігу мовленнєвого мисленн. На думку Г. Богіна, «... модель мовної особистості спочатку має абстрагуватися не лише від індивідуальних відмінностей людей, а й від відмінності відомих їм мов, вона має володіти вищою мірою спрощення й варіантності», щоб мати змогу представляти окремий соціум на одному рівні з іншими [8, с. 3].

Структурованість – ще одна кваліфікаційна ознака мовної особистості. Найсистемніше структура мовної особистості схарактеризована в Ю. Караулова. Учений виділяє три рівні мовної особистості: вербально-семантичний, когнітивний, мотиваційний. На вербально-семантичному рівні розглядаються слова та їх значення. На когнітивному – концепти. Вищим рівнем є мотиваційний, оскільки відповідає на питання, для чого письменник використовує у своєму тексті саме ці слова, яку думку автор хоче висловити і передати в тексті [2, с. 55]. Поєднує не лише когнітивний і прагматичний рівні, а й вербально-семантичний, психологічний аспект вивчення мовної особистості, оскільки ґрунтований на запозичених із психології ідеях його організації у формі асоціативно-вербальної мережі. Водночас психологічну глибину уявлення мовної особистості лінгвістичними засобами не можна порівняти з глибиною уявлення особистості у психології. Не виключено, що лінгвіст, звертаючись до мовної особистості як об'єкта аналізу, поза полем уваги залишає найважливіші з

психологічних позицій аспекти особистості, що розкривають її не як збірне уявлення про людину, а як конкретну індивідуальність [60, с. 205]. У виборі мовної особистості як об'єкта лінгво-психологічного вивчення закладена потреба комплексного підходу до її аналізу, можливість і необхідність виявлення на базі дискурсу не лише її психологічних рис, а й філософсько-світоглядних передумов, етно-національних особливостей, соціальних характеристик, історико-культурних витоків. Навіть психолінгвістичний аспект володіння культурою мовлення пов'язаний із поняттям мовної особистості: оволодіння мовою – її лексикою, граматиною, стилістикою – створює внутрішній образ світогляду людини [60, с. 206].

Не менш важливою за попередні постає **комунікативність** як кваліфікаційна ознака мовної особистості. На думку К. Сєдова, в індивідуально-психологічному аспекті психолінгвоперсонології потрібно виділити модель комунікативної компетенції особистості, що містить аспекти, які показують комунікативний складник різних рівнів особистості. Комунікативна індивідуальність особистості складається з комбінації типологічних рис комунікативної компетенції, що належать до різноманітних типологій, які на основі різних підстав диференціюють особистості. К. Сєдов зазначає, що система категорій психолінгвоперсонології виглядає так: комунікативна компетенція особистості в різних її аспектах і рівнях; комунікативна поведінка в різноманітні форм її дискурсивного існування (від текстів, мовних фрагментів до однослівних реакцій асоціативних експериментів); мовленнєві твори; латентні механізми свідомості і здійснювані на їхній основі процеси мовленнєвого мислення [58, с. 13].

Покликаючись на систему виділених категорій, можна створити мовно-комунікативний портрет особистості, який відбиває унікальність її здатності до спілкування. Такий портрет повинен мати голографічний характер, який у міру його написання постає у формі ємної моделі комунікативної компетенції індивіда. Така модель має містити п'ять рівнів (аспектів) вираження мовного мислення й комунікативної поведінки:

1. Аспект природжених передумов формування комунікативної компетенції.
2. Аспект формування комунікативних рис характеру.
3. Аспект сформованості мовного мислення.
4. Аспект жанрово-рольової компетенції.
5. Аспект культурно-мовної компетенції [Там само].

Предметом нашого дослідження постає, зокрема, визначення характерологічних рис окремого психокомунікативного типу мовця.

1.2 Напрями дослідження мовної особистості у психолінгвістиці

Доцільно виокремити чотири основні напрями у психолінгвістиці, що пов'язані з вивченням мовної особистості:

- 1) вікова психолінгвістика;
- 2) дослідження норми й патології в мовленні;
- 3) створення типології мовних спільнот та особистостей;
- 4) характеристика комунікативної поведінки мовної особистості.

Предметом окремого розділу психолінгвістики є становлення мовної особистості, що називається віковою психолінгвістикою, онтолінгвістикою, психолінгвістикою розвитку.

Крім того, психолінгвістика досліджує нормативне мовлення. У нормативному мовленні довершуються еталони мовних одиниць і зв'язків між ними.

Об'єктивна класифікація комунікативно-функційних типів дискурсу є допоміжним чинником науково обґрунтованого з'ясування типологічних особливостей мовної особистості. Сукупність особливостей дає змогу краще описати кожну мовну особистість. Лінгвістичні характеристики, атропологічні, психологічні особистості корелюють і взаємозалежать одна від одної. Належність до певного психологічного типу особистості продукує сприйняття картини світу індивідом, що впливає на загальні риси поведінки мовної особистості [41, с. 91-93].

Аналіз комунікативної поведінки мовної особистості широко використовують у психолінгвістичних дослідженнях, адже його застосування допомагає висвітлити процес практичного використання мовленнєвих здібностей індивіда.

Із психолінгвістичного погляду мовна особистість може бути досліджена у прикладному аспекті (вікова психолінгвістика, патопсихолінгвістика), міждисциплінарному, що поєднує антропологічний та когнітивний підходи (типологія мовних спільнот та особистостей), в аспекті комунікативної поведінки. Дослідження комунікативної поведінки мовної особистості може доповнюватися комунікативно-функційним аналізом текстів, що створені у певному дискурсі. Подальший розвиток досліджень апелює до створення всебічної характеристики мовної особистості в психолінгвістичних дослідженнях [41, с. 96].

1.2.1 Вікова психолінгвістика

Вивчення вікової психолінгвістики містить у собі сукупність різних наук: психології, медицини, логопедії, фізіології, психоакустики, педагогіки. Психологія, яка перебуває в системному зв'язку із зазначеними галузями, виділяється як основна наука, оскільки вона керує пізнанням сукупності пов'язаних із мовою питань і розумінням природи мовленнєвої здатності, її розвитку та функціонування.

С. Куранова зазначає, що «вікова психолінгвістика – галузь, яка досліджує становлення й розвиток мовної особистості, універсальні та національні закономірності розвитку мовлення, а також вплив на мовленнєвий розвиток спадковості, соціальних умов» [41, с. 91]. Особливе місце з-поміж інших виявів психічного життя займає мовлення через свою функцію у людській взаємодії. Завдяки мовленнєвому комунікуванню й через його посередництво особа отримує досвід, що був накопичений, систематизований, осмислений усіма попередніми поколіннями.

Одним із основоположних у теорії вікової психолінгвістики є питання про співвідносність спадкового й соціального чинників у розвитку мовлення. У рамках цього питання стоїть завдання визначити, якою мірою здатність до мовлення й мови зумовлена спадковістю, а якою вона є продуктом соціального впливу. Своєрідність побудови текстів (дискурсів), які продукує людина, дає змогу визначити індивідуальні особливості мовної особистості, структура дискурсу є відбиттям особливостей мовної особистості, а вдосконалення мовної діяльності, створення текстів буде характеризувати еволюцію комунікативної компетенції людини [21, с. 227].

У підлітковому / юному віці особистість розвиває свої дискурсивні навички, освоює нові стратегії мовленнєвої поведінки. Основним надбанням цього віку є різні підвиди наративної стратегії мовної поведінки. Тут спостерігається певна послідовність в оволодінні способами передавання інформації: студенти на початку наукової діяльності оперують об'єктно-аналітичним способом передавання інформації, що дає змогу узагальнювати факти, зображувані в тексті, і лише потім у їх дискурсі з'являється чітко виражена експресивність, яка слугує відмінною рисою суб'єктно-аналітичного дискурсивного мислення. Виявлені тенденції в оволодінні мовною особистістю комунікативними стратегіями дискурсивної діяльності є універсальною закономірністю мовного розвитку нормального в інтелектуальному плані студента.

Якщо юна особистість не оволодіває комунікативними стратегіями чи дискурсом повною мірою, то в дорослих мовних особистостей їх співвідносність у мовленнєвій поведінці буде значно вирізнятися. Іншими словами, різні носії мови у своїй мовленнєвій поведінці по-різному використовують засвоєні способи передавання інформації [21, с.238]. Отже, співвідносність певних стратегій у мовленні людей може стати одним із критеріїв, який необхідний для створення типології мовних особистостей конкретного соціуму.

Здатність до внутрішнього планування мовної діяльності дає змогу юній особистості в побудові дискурсу абстрагуватися від конкретної ситуації та

структурувати цілісні зв'язні мовні твори, що несуть у собі складні, ієрархічно організовані текстові смисли. Однак інтеріоризація зовнішньої мовної діяльності у внутрішньомовну в період юності не дуже глибока: їм зазвичай не доступні складні семантичні побудови на глибинному смисловому рівні породження й розуміння висловлювання. Дискурсивна поведінка студентів середньої ланки, незважаючи на автоматизованість процесів створення текстів, ще не у всіх повністю осмислена; мова й мислення у процесі побудови текстів можуть не зливатися повністю. Саме в цьому віці студент починає розвивати здатність до побудови складних вербально-логічних операцій у внутрішній мові. Це заторкує найбільш змістотвірні стадії мовної діяльності – формування задуму, яке має опертям тонкі операції антиципації, компресії й перекодування інформації з вербального коду на код індивідуально-особистісних смислів та ін. Шлях розвитку дискурсивного мислення людини – процес, що супроводжує соціально-інтелектуальне становлення особистості, у якому спостерігається збільшення конструювання текстових способів моделювання дійсності глибинних когнітивно-розумових процесів [21, с. 242].

1.2.2 Дослідження норми в мовленні

Дискурсивна діяльність індивідуальної мовної особистості, не втрачаючи свободи вираження і смислової цілеспрямованості, завжди здійснюється в певних історичних рамах, в актуальній сукупності мовних традицій – старих і нових, а намір висловлення обмежений рамами дозволеного мовною нормою. Однак мовна особистість завжди має можливість обрати між наявними в системі мови ізофункційними засобами. Якщо в мовній нормі відсутні мовні засоби, то мовна особистість буде свої висловлювання відповідно до можливостей мовної системи. До того ж мовна особистість свідомо може ігнорувати норму, псувати мовні традиційні моделі й ліквідувати системні відмінності, які виявляються нефункційними в певній комунікативній ситуації [49, с. 79]. У психіці індивіда інколи спостерігаються відхилення від норм, що може проявитися у мовленні. Це зумовлює потребу розгляду патологічних явищ у психолінгвістиці. Патологія

в межах соціально-психологічного підходу – відхилення від середньої норми, вияви яких спостерігаються у мовця на регулярній основі та мають глобальний характер. Також це постає актуальним в аспекті функційних порушень у межах психофізіологічного підходу. За походженням мовленнєві патології можуть бути пов'язані з: патологією особистості; локальними ушкодженнями мозку; природженими чи набутими порушеннями сенсорних систем; розумовою відсталістю або тимчасовими затримками психічного розвитку; дефектами моторного програмування мовлення [41, с. 91].

Ці та інші процеси досліджує патопсихолінгвістика. С. Куранова подає таке розуміння терміна «патопсихолінгвістика»: це наука, що вивчає патологічні відхилення у формуванні та здійсненні мовленнєвих процесів в умовах несформованості або розпаду особистості [41, с. 92].

Крім того, до об'єкта дослідження патопсихолінгвістики відносять аналіз мовлення у стані емоційного напруження, у зміненому стані свідомості, при акцентуаціях та психічних розладах, захворюваннях.

1.2.3 Типологія мовних спільнот і особистостей

Типологія мовних особистостей будується на різних підставах. Наприклад, з позиції етнокультурної лінгвістики можна виділити типи носіїв базової й маргінальної культур для відповідного суспільства. В умовах міжкультурного спілкування релевантною є диференціація за ознакою реальності, природності спілкування. В. Карасик пропонує розмежувати такі типи мовних особистостей: 1) людина, для якої спілкування рідною мовою є закономірним у її комунікативному середовищі; 2) людина, для якої природним є спілкування чужою мовою у її комунікативному середовищі, тут йде мова про ксенолект (ксенолекту), тобто такий різновид мови, яким користуються, наприклад, емігранти, або люди, які тривалий час живуть за кордоном, або люди, які використовують мову міжнародного спілкування з метою природної комунікації; 3) людина, яка говорить чужою мовою з навчальними цілями, які не стосуються характеристик природного середовища спілкування [34, с. 10].

В. Нерознак виділяє два основних типи мовної особистості: 1) стандартну мовну особистість, що відображає усереднену літературно оброблену норму мови; 2) нестандартну мовну особистість, яка об'єднує в собі «верхи» і «низи» культури мови [47, с. 114]. До верхів культури дослідник включає письменників, поетів. Розглядається креативна мовна особистість у її двох іпостасях – «архаїсти» і «новатори». Низи культури об'єднують носіїв і користувачів маргінальної мовної культури.

На особливу увагу заслуговує соціолінгвістична типологія, суть якої полягає в тому, що мовна особистість моделюється з позицій заданого соціального типу, або певних знаків – маркерів соціального статусу або ролі. Такий аналіз зазвичай спрямований на створення мовного портрета певного типу особистості. Зважаючи на багатоаспектність особистості, можна побудувати типологію мовних особистостей на підставі лінгвістично релевантних особистісних індексів. Відомо, що соціолінгвістичні дослідження зазвичай ґрунтовані на особливих знаках, які дають змогу чітко протиставити ті чи ті соціальні групи [34, с.11-13]. Н. Вострякова виділяє чотири компоненти комунікативної особистості – біологічний (стать і вік), психічний (емоційний стан у момент мовлення), соціальний (національність, соціальний статус, місце народження, професія) та індивідуальний. З позицій соціально-статусної мовної особистості можна протиставити стабільні й варіативні характеристики комунікативної особистості (статусні й ситуативно-рольові), до статусних належать біологічні та соціальні індекси, до ситуативно-рольових – позиційні, емоційні, ситуативні індекси. Варіативні індекси – це уточнення постійних статусних індексів (людина певної статі й віку, визначеного освітнього й майнового рівня, що належить до певної етнокультурної й соціальної групи, з якою вона себе асоціює, буде вести себе в різних конкретних ситуаціях відповідно зі стереотипами поведінки, властивими їй як носію постійних статусних індексів [34, с. 14-15]. До числа соціолінгвістичних індексів мовної особистості належать, зокрема, фразеологічні одиниці. Фразеологічні одиниці, які використовують в особистіснозорієнтованому і в статуснозорієнтованому

спілкуванні мають різну прагматичну основу. Ці одиниці забезпечують клішованість дискурсу, дотримання деяких жанрових канонів. Прагматика фразеологізмів дає змогу протиставити два типи мовної особистості – егоцентрований і соціоцентрований. Егоцентрована мовна особистість насичує своє мовлення незвичайними виразами для саморепрезентації, серед яких чимало фразеологічних одиниць, а соціоцентрована мовна особистість використовує клішовані вирази для підтвердження свого статусу [34, с. 16].

Мовна особистість – багатовимірна. Типи мовних особистостей виділяють залежно від підходу до предмету вивчення. З позицій мови можна побудувати модель словникової особистості, тобто носія стереотипів і норм, закріплених у значеннях слів, витлумачуваних у словниках.

Філософсько-психологічний погляд на особистості у відносинах індивідуального й колективного призводить до того, що вибір суб'єкта (мовної особистості) може варіюватися – від індивідуальної мовної особистості, який характеризує на основі аналізу її мовленнєвих творів, до колективної мовної особистості різного ієрархічного порядку єдності індивідуальних мовних особистостей [49, с. 79]. До дослідження типологічних характеристик мовних особистостей залучають дані когнітології, антропології, комунікативної лінгвістики, теорії мотивації, психолінгвістики.

Когнітивні типи особистостей групують людей у класи за особливостями сприйняття дійсності, поведінки, мислення, мовленнєвої поведінки. Культурні норми з'єднують і модифікують мовленнєві й когнітивні типи особистостей, що належать до певної спільноти. Антропологічна модель особистості визначає найзагальніші культурологічні характеристики спільноти, що є фактом створення народу. Серед особистостей, що належать до одного соціального класу, одного культурного прошарку, антропологічні показники можуть варіюватися. Антропологічні показники конкретної особистості взаємопов'язані з її когнітивними показниками, що й зумовлює формування мовної особистості. Класифікація комунікативно-функційних типів дискурсу дає змогу науково обґрунтувати з'ясування типологічних особливостей мовної особистості,

сукупність їх особливостей допомагає описати кожну мовну особистість. Антропологічні, психологічні й лінгвістичні характеристики особистості взаємно залежать одна від одної. Належність до певного психологічного типу особистості впливає на загальні риси поведінки мовної особистості [41, с. 92-93].

Особливої уваги заслуговує комунікативно-функційний аналіз сукупності текстів – психолінгвістичний підхід дослідження мовної особистості. Цей аналіз передбачає створення моделей типових мовленнєвих дій, що утворюються одиницями різного рівня складності та мають певні особливості форми повідомлення та змісту. Як результат аналізу текстів може поставати всебічна психолінгвістична характеристика мовної особистості. Таке дослідження зумовлює поєднання діяльнісного й семіотичного підходу до опису мови, інтегрування динамічного й статичного виявів мови. «До статичного, системного виміру функціонування знака (у семантичному, прагматичному, синтактичному, сигматичному аспектах) додається особистісно-діяльнісний, що виявляє себе у відповідних мовленнєвих діях, і може бути описаний у термінах стратегій, тактик та прийомів» [41, с. 95].

Дослідження особливостей комунікативної поведінки мовної особистості – новий напрям у психолінгвістиці. У межах цього напрямку визначають окремі мовні риси особистості – її антропологічні, психологічні типи [65, с. 63-68]. Психологи вважають, що комунікативні якості індивіда є особливою підструктурою особистості, що має такі характеристики, як мовленнєва активність; егоцентризм; рівень емпатії висловлювань; кількість реплік, що були перервані; частотність зміни теми [41, с. 93].

Базовані на типологіях, опрацьованих психологами, в лінгвоперсонології виділяються такі типи мовної особистості:

- лівопівкульний / правопівкульний;
- екстравертований / інтровертований;
- домінантний / недомінантний;
- мобільний / ригідний.

Останнім часом стали опрацьовувати типології мовної особистості, що мають опертям соціоніку. Лінгвосоціонічна типологія будується на основі психологічних типів, виділених К. Юнгом [29, с. 194]. За ученням К. Юнга, психіка людини має дві фундаментальні функції: одна з них відповідає за оброблення інформації про об'єкти, інша – взаємодію. К. Юнг вважав, що у свідомості домінує одна з цих функцій, а інша – дещо витіснена в несвідоме. Людей, орієнтованих на оброблення інформації про об'єкти, К. Юнг назвав екстравертованими, а орієнтованих на оброблення інформації про взаємодію – інтровертованими [76]. У плані мовної активності екстраверт надає перевагу стратегії «мовця», інтроверт – стратегії «слухача». Внаслідок чого можна зробити висновок, що екстравертна функція психіки індивіда зумовлює ономасіологічну орієнтацію його індивідуального мовлення, а інтровертна – семасіологічну. Обидві орієнтації виявляють себе в лексико-семантичній організації індивідуального словника й можуть бути виявлені в асоціативному експерименті, а також в аналізі словникового складу текстів [16, с. 2]. Існує ще амбівертний тип особистості, який поєднує в собі інтровертний та екстравертний типи.

У словнику, організованому за ономасіологічним типом, на початку постає значення, а в словнику семасіологічного типу, навпаки, позначення. Відносини значення й позначення як об'єкта, який має бути локалізованим, і об'єкта референції представлено за допомогою понять «фігури» й «фону». Організація «фону» визначається способом сприйняття інформації, який обирає носій мови, – раціональним або ірраціональним. В. Гуленко зазначає, що в ірраціональному способі сприйняття у психіці відбувається рівномірне й одночасне відображення «всього, що впливає на органи чуття людини», в раціональному – «сприйняття зовнішньої картини частиною за частиною в певній закріпленій послідовності, яке формує дискретне уявлення про неї» [24].

Виокремлення екстраверсії, амбівертності й інтроверсії у мовний портрет особистості походить також від концепції класика психоаналізу К. Юнга. Екстраверт у своїй мовній поведінці прагне до комунікації з будь-яким

співрозмовником і вважає за краще факт будь-якого спілкування, ніж факт його відсутності. Інтроверт, навпаки, у спілкуванні надає перевагу розмові відкритій, «душевній», а не звичайному повсякденному діалогу «ні про що»; йому необхідне не просто спілкування заради спілкування, а спілкування, що передбачає взаєморозуміння й розвиток. Амбіверт зі свого боку поєднує в собі прагнення до комунікації та до усамітнення. Характер людини найяскравіше виявляється в інтеракції, в тому, як людина будує стосунки з партнером у комунікації. К. Седов вважає, що можна поділяти комунікативні риси характеру за здатністю до кооперації в повсякденній мовній поведінці та виділяє три типи мовних особистостей: конфліктний; центрований; кооперативний [58, с. 15-16].

Конфліктний тип демонструє настанову проти партнера по комунікації. В основі цього типу характеру перебуває агресивність, яка в комунікативній поведінці виявляється в різних мовних формах. Він репрезентований двома різновидами: конфліктно-агресивний і конфліктно-маніпуляторський. Конфліктно-агресивному підтипу характерна демонстрація одного з учасників комунікативному партнеру негативно зарядженого емоційного ставлення, що виражається в очевидній ворожості. Конфліктно-маніпуляторський різновид характеру виявляється у формі прихованої агресії. Маніпулятор самостверджується, принижуючи співрозмовника в конкретній ситуації спілкування, знизуючи його статусну позицію. Для досягнення відчуття соціальної повноцінності комунікант маніпулятивного різновиду має досягти мети ввести співрозмовника у стан морального дискомфорту. Граничною формою вербальної агресії є комунікативний садизм, коли партнер за спілкуванням стає об'єктом словесного знущання [58, с. 16].

Центрований тип характеру підлягає настанові ігнорування партнера комунікації. Тут також можна виокремити два різновиди: активно-центрований і пасивно-центрований. Активно-центрований підтип іноді нагадує дискурс конфліктно-маніпуляторський: у ньому теж наявний намір перебити співрозмовника, внести зміни в конструкцію теми розмови і т. ін. Однак між ними є різниця: конфліктний маніпулятор не поважає комунікативного партнера,

нав'язуючи йому свою думку, а активний егоцентрик не спроможний підтримати погляд іншого учасника комунікації. Для пасивно-центрованого різновиду спілкування характерні пасивність, зацикленість на своєму внутрішньому світі, заглиблення в самого себе. Такий пасивний егоцентрик виглядає розсіяним, невинним. Він ледь здатний вийти за межі зони комфорту. Така особливість мовної поведінки – результат логічних захисних механізмів, які відбивають певні особливості виховання особистості. Зазвичай мовленнєва поведінка такої мовної особистості містить невідповідність обраних нею тактик спілкування з тактикою партнера, що свідчить про невміння переключитися на погляд слухача. Також це виражене в банальних реакціях на інформацію, що стосується комунікативного партнера; у переведенні розмови на теми, які стосуються його самого; повна відсутність інтересу до тем, що цікавлять слухача та ін. [58, с. 16].

Кооперативний тип мовленнєвої поведінки у спілкуванні вирізняється домінуютьною настановою на партнера комунікації. На рівні комунікативної поведінки виявляються два підтипи: кооперативно-конформний і кооперативно-актуалізаторський. Для кооперативно-конформного різновиду дискурсу характерна демонстрація згоди одного з учасників спілкування з думкою співрозмовника, навіть якщо він не повністю поділяє цей погляд, що є наслідком конфронтації. У реальному спілкуванні зазвичай це виглядає як імітація налаштування на комунікативного партнера. Кооперативно-актуалізаторський підтип мовленнєвої поведінки відбиває найвищий рівень комунікативної компетенції людини за здатністю до мовленнєвої кооперації. Мовець керується основним принципом прагнення поставити себе на місце співрозмовника, поглянути на ситуацію його очима. Відмінність поведінки актуалізатора від конформіста полягає у подвійній перспективі у спілкуванні: орієнтація не лише на комунікативного партнера, а й на себе. Тобто вміння налаштуватися на «хвилю» співрозмовника [58, с. 16].

1.3 Рівні мовної особистості в комунікативному дискурсі

Відповідно до рівнів мовної особистості визначають типові риси, які відображені в структурі дискурсу. С. Сухих виділяє експонентний, субстанційний та інтенційний рівні виміру комунікативної особистості, які наявні у процесі спілкування. Експонентний рівень дає змогу визначити мовну особистість і мовленнєву діяльність комуніканта як «активну, споглядальну, переконливу, нерішучу, голослівну». Субстанційний рівень характеризує мовну особистість залежно від ступеня конкретності / абстрактності вербалізації наявного досвіду. На інтенційному рівні різні типи мовної особистості можуть виявляти себе «гумористично чи буквально, конфліктно чи кооперативно, директивно чи інтегративно, центровано чи децентровано» [63, с. 17].

Мовна особистість може вивчатися в рамках двох підходів: структурного, коли задаються рівні організації знакової активності, та холістичного:

- 1) експонентний рівень відбиває манеру синтаксувати й формалізувати семантичні структури;
- 2) субстанційний рівень допомагає осмислювати – диференціювати або узагальнювати сприйняту інформацію;
- 3) інтенційний рівень характеризує особистість з позиції її мотиваційної сфери.

Для здійснення комплексного аналізу дискурсу й виявлення його особливостей, властивих особистостям із конкретним когнітивним стилем, можна дослідити мовні риси, які розуміють як повторювану особливість вербальної поведінки особистості, схильної до певного способу її реалізації на трьох рівнях дискурсу. Мовна особистість розуміється як складна та багаторівнева функційна система, яка охоплює мовну компетенцію, комунікативну компетенцію, тезаурус [7, с. 8].

1.3.1 Експонентний рівень

Експонентний (формальний) рівень відбиває мовну компетентність особистості, охоплює все різноманіття словотвірних зв'язків між елементами

речень, синтаксичні структури, граматичні категорії, які можуть корелювати з рисами особистості. Наприклад, мовець обирає конструкції часової побудови дискурсу зі значенням динамічності чи статичності, пасивності або активності. «Їхні формальні маркери – дієслівні форми зі значенням категорії активності, дії / процесу, переважання предикативних одиниць. Під час констатації фактів мовна особистість схильна співвідносити суб'єкт і предикат у пропозиції з різним рівнем стверджувальності, а також використовувати аргументацію для збільшення ступеня вірогідності того, що стверджується» [41, с. 93-94]. На цій підставі виокремлюють такі мовні риси:

1) персуазивність (переконливість), що виявляється тоді, коли за наявності достовірного факту вдаються до надлишкової аргументації та ствердження в пропозиціях;

2) голослівність, із використанням високого ступеня стверджувальності констатації факту за умови неточного знання, не допускаючи імовірної модальності й розгорнутої аргументації (аргументація також мінімальна в констатації достовірних фактів; констатація фактів є самодостатньою та не потребує обґрунтування – така риса також може бути пов'язана з авторитарністю особистості);

3) хезитивність (схильність до сумнівів), їй притаманні слабкий ступінь співвіднесення суб'єкта й предиката, використання мовних маркерів зі значенням імовірності, що сигналізують не лише про невпевненість як рису мовної поведінки мовця, а й про його обмежену компетентність [41, с. 94].

На експонентному рівні дискурсу проєктована мовна компетенція особистості. На цьому рівні можна описати дискурсивні відмінності за: 1) типами предикатів: аудійність, візуальність, кінестетичність, раціональність; 2) співвідносністю суб'єктів і предикатів (зіставних конструкцій); 3) перевагою предикатів зі значенням дії або статальності, 4) наявністю або відсутністю додаткової аргументації.

1.3.2 Субстанційний рівень

Субстанційний рівень визначає семантичні параметри теми (обсяги референції семантичних одиниць, способи розвитку теми, когерентність розвитку теми), проєктує структури тезауруса мовної особистості. «На субстанційному рівні дискурсу виявляються такі мовні риси, як конкретність або абстрактність, які свідчать про схильність суб'єктів мовленнєвої діяльності до використання мовних одиниць з вузькою чи широкою сферою референції: *Я вважаю його хорошою людиною – Я ціную його; Я була на морі – Я відпочила на морі*. Висловлення *Я ціную його* та *Я відпочила на морі* мають конкретніше значення й вужчу сферу референції». Спосіб опису ситуацій відрізняється за ступенем узагальненості чи деталізованості, обсягом референції семантичних одиниць, на підставі цього виокремлюють такі риси, як синтетичність або аналітичність. Ці риси характеризують здатність комунікантів детально конкретизувати тему діалогу й представити її в узагальненому вигляді без додаткових стимулів з боку партнера за комунікацією, що можливо призведе до порушення конwersаційного постулату про кількість інформації [41, с. 94].

1.3.3 Іntenційний рівень

Іntenційний рівень охоплює систему мовленнєвих дій, комунікативні схеми та стратегії, діалогічну модальність і відображає рівень комунікативної компетентності суб'єкта мовного спілкування. «Схильність комунікантів здійснювати мовленнєві дії регулятивного класу жорсткої імперативності – наказів, рекомендацій, погроз, зауважень, а також спиратися на жорсткі комунікативні стратегії, часто пов'язана з порушенням постулатів принципу кооперації та свідчить про директивність як особливість мовленнєвої поведінки». Ця риса притаманна об'єктивним екстерналістам (людям, чутливим до впливу ззовні, які прагнуть змінити ситуацію відповідно до своїх внутрішніх уявлень) [41, с. 94].

На інтенційному рівні дискурси респондентів досліджують за критеріями:

- 1) домінаційних типів мовних дій: вокативи, еротативи, декларативний,

експресивний, регулятивний, структурний, констативний й конкретні мовні дії, що входять до цих класів [64, с. 70-76]; 2) типів макроінтенцій, які реалізуються за допомогою мовних дій (фатична, евристична, регулятивна, експресивна); 3) комунікативних цілей як складових стратегій (генералізація, опущення); 4) комунікативної схеми (система пов'язаних у певній послідовності типів мовних дій). Виділений набір критеріїв опису дискурсів респондентів дає змогу структурувати портрети мовних особистостей із різними когнітивними стилями.

Інтенційний рівень дискурсу містить аспект ставлення, що охоплює інтеракційний (ставлення до партнера), екзистенційний (ставлення до теми), егоцентричний (ставлення до себе) різновиди модальностей діалогу. Виокремлюють такі риси мовленнєвої поведінки на основі ставлення особистості до теми діалогу: гумористичність і здатність інтерпретувати тему в можливих світах, що можуть свідчити про мовну креативність, та буквральність, яка вказує на обмеженість комуніканта в інтерпретаційному аспекті [41, с. 94].

Висновки до першого розділу

Отже, серед науковців не існує єдиної думки щодо тлумачення поняття «мовна особистість». Дослідивши різні трактування провідних лінгвоперсонологів, можна стверджувати, що мовна особистість – міждисциплінарний термін, що визначає сукупність соціально-психологічних і культурологічних властивостей індивідуума, схарактеризованого на основі аналізу продукованих ним вербальних асоціацій, словесних реакцій та повноцінних текстів.

Основні кваліфікаційні ознаки мовної особистості – індивідуальність, соціальна зумовленість, структурованість та комунікативність. Учені виокремлюють чотири основні напрями дослідження мовної особистості у психолінгвістиці, зокрема: вікова психолінгвістика (середній вік опитуваних у нашому дослідженні – 17-23 рр., період найактивнішого формування психомовних компетентностей особистості прикладного лінгвіста, період самовизначення й обрання адекватних своєму психомовному типу

комунікативних стратегій і тактик), дослідження норми й патології в мовленні (передбачаємо, що мовленнєве відображення психомовних типів анкетованих прикладних лінгвістів буде досить унормованим, що зумовлено специфікою висунутих професійних вимог до сучасних здобувачів вищої освіти), створення типології мовних спільнот та особистостей і характеристика комунікативної поведінки мовної особистості (вважаємо, що анкетовані сучасні прикладні лінгвісти являють собою повноцінну мовну спільноту зі своїм спеціальним тезаурусом, особливими комунікативними законами й стратегіями).

Мовну особистість сучасного прикладного лінгвіста найоптимальніше досліджувати за допомогою структурного та холістичного підходів, що виділяють такі рівні організації мовнознакової активності: експонентний, субстанційний, інтенційний.

РОЗДІЛ 2. АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ПСИХОМОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНИКА

2.1. Характеристика мовної компетентності сучасного прикладника

Мовна компетенція, яка поєднує в собі історично сформовані мовні норми у фонетиці, граматиці, лексиці, стилістиці тощо, є невід'ємним складником професійної діяльності сучасного прикладного лінгвіста. Оскільки мовна діяльність людини тісно пов'язана із типом особистості, її культурною належністю, вихованням, розумовими здібностями, на нашу думку, варто розглядати мовну компетенцію як породження психологічних процесів, що зумовлюють схильність індивіда до вміння застосовувати та володіти певним обсягом знань про мову в писемній та усній комунікації.

Мовлення людини несе в собі інформацію про різні риси її особистості (походження, рівень освіти, інтелект, темперамент, характер, вік, професія та ін.), що є відображенням її особистісних характеристик. А. Лоскутова, зазначає: «Існують декілька типологій мовної особистості, які базуються на виділенні рис мовного портрета особистості, таких як інтроверсія – екстраверсія, сенсорна або інтуїтивна орієнтація при відображенні навколишнього світу, орієнтація на логіку або емоції при прийнятті рішень, здатність до кооперації в повсякденній мовленнєвій поведінці...» [42, с. 89]. Для дослідження мовної компетентності сучасного прикладника використано розроблений А. Крупновим, О. Чеботарьовою, В. Денисенко психолінгвістичний аналіз мовленнєвої дії для виявлення особливостей мовленнєвої поведінки за ступенем вираження восьми типів особистості: астено-невротичного, соціопатичного, істероїдного, соціально дезадаптованого, параноїдного, психостенічного, шизоїдного, гіпертимного [42, с. 89].

Особи *астено-невротичного типу* користуються незакінченими фразами, частіше говорять про інших, ніж про себе. Наявність в текстах незакінчених фраз може свідчити про низький рівень пристосованості до умов, які мають тенденцію змінюватися, спонтанності. Люди з таким типом особистості відрізняються

пасивністю, вони повільні, тому для них важливо запам'ятовувати кількісні характеристики предмета або явища, що дає змогу краще орієнтуватися в суспільстві та запам'ятовувати інформацію.

Представники *соціопатичного типу* особистості рідко використовують засоби зв'язку між однорідними членами речення, часто застосовують незакінчені фрази. Однак вони інтенційно використовують фразеологічні звороти. В їх текстах прослідковуються переривчасті, непослідовні, незв'язані фрази. Використання фразеологічних зворотів можна пояснити тим, що через невпевненість нерідко особистості не вистачає сміливості вибудовувати свої власні мовні конструкції, природні мовленнєві звороти. Таким чином, особа користується фразеологізмами для передачі своїх думок.

Особи *істероїдного типу* переважно користуються довгими, але не завжди до кінця сформульованими фразами; зв'язність виражається переважно на рівні цілого тексту. Таким особистостям стежити за послідовністю та зв'язністю мовних конструкцій заважає підвищена балакучість з метою привернення уваги співрозмовника.

Соціально дезадаптовані особистості мають тенденцію часто допускати лексичні помилки у висловлюваннях, використовують смислові категорії стану. Люди такого типу конфліктні, агресивні, ігнорують соціальні норми та цінності. Можливо, через свою підвищену агресію вони несерйозно ставляться до лексичного оформлення своїх висловлювань, будучи захопленими суперечками. Такі люди використовують у своєму мовленні слова категорії стану, можливо, через те, що їх цікавить власний стан: вразливість, нестійкий настрій, підвищена чутливість. Тексти таких індивідів невеликі за обсягом і не відрізняються змістовністю. Вони рідко користуються узагальненням у своїх текстах.

Представники *параноїдного типу* зазвичай припускаються помилок у своїх текстах, особливо граматичного характеру; для них характерні незакінчені фрази, їх тексти не відрізняються зв'язністю між однорідними членами. Однобічність параноїдного типу не сприяє граматично правильній побудові висловлювань, адже вони сконцентровані на тій чи іншій суперідеї, що не дає

змоги стежити за грамотністю мовлення. Труднощі у використанні засобів зв'язку між однорідними членами речення виникають через їх агресивність і конфліктність, що пов'язана з цим емоційним станом.

Особи **психостенічного особистісного типу** здебільшого використовують оцінні фрази і конструкції, що описують зовнішність, але рідко користуються засобами зв'язку між однорідними членами речення. Такий тип у своїх текстах оцінює ту чи іншу подію або явище як втілення тривоги, страху. Люди цього типу відрізняються підвищеною нерішучістю, підозрілістю, боязливістю. У текстах людей психостенічного типу можна побачити непослідовні, переривчасті, незв'язані фрази через їх тривожність, сензитивність, постійні сумніви.

Представники **шизоїдного типу** особистості у своїх текстах роблять досить багато граматичних помилок, практично не використовують засоби зв'язку, особливо між однорідними членами речення, узагальнення у висловлюваннях відсутні; загалом тексти невеликого обсягу, в міру змістовні. Вони використовують оцінні конструкції, звертаються до співрозмовника за допомогою, ставлять питання. Цей тип характеризується відчуженістю від суспільства, що призводить до того, що таким людям важко стежити за граматично правильним оформленням фраз у своєму мовленні, можливо, вони не прагнуть приділяти цьому достатньо уваги, вважаючи за краще усамітнення. Такі тексти не відрізняються змістовністю, швидше за все, через те, що ці особи часто відсторонені від подій, які трапляються в конкретний момент, вони до них байдужі, оскільки представники шизоїдного типу занурені у свої думки, абстрактні образи. Лише зрідка повертаючись до виконання поставленого завдання, їм складно зберігати послідовність і змістовність висловлювань.

Тексти особистостей з **гіпертимним типом** особистості рясніють граматичними помилками, порушена послідовність. Для них характерна ускладненість складними реченнями. Гіпертимному типу особистості заважає граматично правильно і послідовно будувати свої висловлювання, надмірна

активність і збудженість. Вони настільки захоплені тим, про що розповідають, що не стежать за граматичною будовою текстів [42, с. 89-91] – Див. Розділ 3.

2.2. Структурування тезауруса мовної особистості сучасного прикладника

Тезаурус – найвищий рівень структурування мовної особистості. Одиницями тезауруса виступають поняття, образи, слова, які символізують щось важливе для особистості, уривки фраз, що мають певне значення для індивідуальності в мовленні та формують світогляд, цінності людини. У результаті аналізу текстів та слів-символів можна визначити особливості професійної діяльності, відмінні риси професійної мовної особистості прикладного лінгвіста та його тезауруса. Рівень тезауруса репрезентує певну суму знань про концептуальну картину світу своєї чи іншої мовної спільноти, ступінь володіння всією системою функціонально-стильової диференціації мови [72, с. 118]. Прикладник повинен не просто володіти термінологією своєї області знань, а й відзначатися конкретними рисами мовної особистості фахівця:

- володінням спеціальною термінологією рідною та іноземною мовами;
- грамотністю у використанні письмової і усної форм спеціалізованої мови;
- володінням основними жанрами спеціалізованої мови;
- готовністю шукати, отримувати, розуміти і обробляти необхідну інформацію у спеціальних текстах (з опорою на ключові слова, дескриптори, поняття).

Виділені риси професійної мовної особистості виявляють необхідність вдосконалення її тезаурусного рівня, формування і розвитку її професійного тезауруса [1, с. 30-31].

А. Нікітіна виділяє такі рівні тезауруса: категорійний рівень, конкретно-науковий, рівень навчальної дисципліни, особистісний рівень. У нашому дослідженні доцільним є використання особистісного рівня тезауруса фахівця

(засвоєний людиною тезаурус сукупності мовно-прикладних навчальних дисциплін, що становить запас її досвіду, знань, умінь, образів-асоціацій, оцінок відповідної предметної області під впливом визначених умов) [35, с. 14]. Дослідження саме особистісного рівня тезауруса за допомогою образів-асоціацій допоможе визначити й проаналізувати багаторівневу систему понять, які формуються у пам'яті особистості, а саме образи, що пов'язані з професією прикладного лінгвіста [72, с. 118-119].

У нашому дослідженні для визначення психологічного типу мовної особистості прикладника, не тільки з погляду інтроверсії / екстраверсії / амбівертності (представленої в тесті К. Юнга для визначення психотипу особистості), для кращого розуміння особистості прикладника та її тезаурусу використано дослідження А. Замілової (на основі мовного матеріалу, отриманого під час лінгвістичного експерименту). Дослідниця виділяє 4 типи реакцій, що відповідають психологічним типам особистості: асоціації, пов'язані з сенсорним уявленням особистості про предмет; асоціації, пов'язані з етичним уявленням особистості про предмет; асоціації, пов'язані з логічним, системним сприйняттям предмету особистістю; асоціації, пов'язані з інтуїтивним уявленням особистості про предмет [28, с. 142].

Асоціації, пов'язані з сенсорним уявленням мовної особистості про предмет, виявляються на семантичному рівні з використанням лексем смакового, зорового та кінестетичного сприйняття, оскільки особистості сенсорного сприйняття живуть відчуттями. Наприклад, вишня – «соковита червона ягода», «коло»; малина – «солодка», «варення»; ластівки – «весна» та ін. Такі реакції на асоціації мають конкретне значення, що доводить наявність у сенсорного типу особистості більш розвиненого конкретного мислення.

Асоціації, пов'язані з етичним уявленням мовної особистості про предмет, виявляються у регулярному використанні слів, які описують емоційний стан, риси характеру, почуття, емоції, викликані навколишніми об'єктами. Наприклад, павук – «страх»; комар – «дратує», «приставучий»; пташка

– «гарно співає» тощо. Також до реакцій етичного типу особистості можна віднести вигуки.

Асоціації, пов'язані з логічним, системним сприйняттям предмету мовною особистістю, проявляються у використанні роду та класу, оскільки для логічного типу особистості є характерним систематизація, класифікація, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між предметами. Наприклад, лелека – «птах»; ожина – «кущ», «ягода»; опеньки – «гриби» та ін. Також у логічному типі реакцій можуть бути присутні і загальновідомі факти.

Асоціації, пов'язані з інтуїтивним уявленням мовної особистості про предмет, виявляються у використанні слів, що вказують на образний, художній спосіб світобачення. Наприклад, чорниця – «літо», «гілочка з листочками»; ластівка – «теплий вечір», «весіння казка»; жираф – «сафарі» тощо. [28, с. 142-143].

2.3. Опис комунікативної компетентності сучасного прикладника

Комунікативна компетентність поєднує у собі: навички, властивості, здібності, які визначають сформованість міжособистісного досвіду, взаємодію з оточуючими, комплексну здатність встановлювати необхідні контакти з іншими людьми, необхідні для побудови міжособистісної взаємодії. Ю. Момотова зазначає, що «Комунікативна компетенція мовної особистості являє сукупність таких компонентів:

- когнітивний, що характеризує адекватне знання та інтерпретацію ситуації, мети і плану комунікації, їх кореляцію, знання і володіння пізнавальними засобами;
- мотиваційний, що описує основні інтенції спілкування (у свою чергу, мотивація як субструктурний компонент мовної особистості інтегрує когнітивні, емоційні, вольові, рефлексивні, ціннісно-сміслові характеристики мотиваційної сфери студентів);
- емоційний, який характеризує емоційну насиченість мови, її експресивність, систему емоційних комунікативних станів;

- мовленнєвий, який описує сам процес мовленнєвої реалізації комунікативного задуму;
- рефлексивний, що характеризує способи та засоби контролю, оцінки ефективності та самооцінки комунікації;
- ціннісно-смісловий, характеризуючий адекватне осмислення ситуації, моральну спрямованість комунікації, ступінь реалізації в ній загальнолюдських моральних нормативів» [45, с. 111].

Більшість учених підкреслює важливість дослідження індивідуальних характеристик суб'єктів комунікації. Письмові та усні тексти вони розглядають як продукти суб'єктивної мовленнєвої діяльності, що включає певну кількість індивідуально-особистісних властивостей і характеристик суб'єкта певної діяльності. У нашому дослідженні комунікативна компетенція прикладника корелюється значущими зв'язками між типом характеру суб'єкта комунікації, особливостями його мовленнєвої діяльності, психологічним типом особистості, стилем особистості та аналізом типу мовної особистості. Методики багаторівневого аналізу мовленнєвої дії розроблені А. Крупновим, О. Чеботарьовою, В. Денисенко [70]. В основі нашого дослідження методика В. Валіуліної [13], де програма лінгвістичного аналізу мовленнєвих дій передбачає вивчення трьох рівнів: мовного, мовленнєвого і змістовно-сміслового. Таким чином, виокремлюються й аналізуються 8 типів: *демонстративний, застрягаючий (ригідний), збудливий, гіпертимний, тривожний, екзальтований, емотивний, циклотимний* [13, с. 110-111].

Мовлення **демонстративного типу** відрізняється об'ємністю, довгими фразами і великою кількістю помилок. Крім того, вони люблять бути в центрі уваги, а великий текст дозволяє довше утримувати інтерес співрозмовника на мовному рівні. Мовленнєвий рівень характеризується високим показником зв'язності, особливо на рівні тексту. Можливо, пов'язуючи частини тексту між собою, вони намагаються не дати читачеві втратити лінію оповідання. На змістовно-смісловому рівні мовленнєві дії відрізняються порушеннями послідовності і частим використанням категорій обставини і стану.

На мовному рівні *застрагаючого типу* тексти відрізняються великим об'ємом і низькою лексичною варіативністю. При середній правильності мовлення у текстах практично немає помилок. Мабуть, через свою підвищену підозрілість та недовіру до оточуючих, вони вважають за краще акуратно висловлювати свої думки та намагаються рідко використовувати нові слова у мовленні. Мовленнєвий рівень аналізу свідчить про хорошу зв'язність, з переважним використанням зв'язків на рівні тексту. Тексти експресивні, відрізняються низьким рівнем ускладненості. На змістовно-смісловому рівні мовленнєві дії таких особистостей вирізняються відходом від початкової теми розмови. Вони встигають зачепити різні теми та питання, але зрідка описують людей. Схоже, що, на їхню думку, якнайкраще уникати тих тем, які є для них уразливими.

На мовному рівні тексти *збудливого типу* вирізняються малим об'ємом, низьким рівнем лексичної насиченості і варіативності. Такі особистості допускають досить багато помилок, особливо в побудові фраз. На мовленнєвому рівні тексти відрізняються незв'язаністю та великою кількістю складних речень. Вони часто обривають фрази на півслові. На змістовно-смісловому рівні цим особам не властивий відступ від теми і порушення послідовності у мовленні, вони зрідка використовують смислові категорії. Можливо, через те, що вони бояться помилитися та через їх невпевненість у своїх знаннях, представники цього типу рідко називають конкретні дати певних подій [13, с. 111-112].

Тексти *гіпертимного типу* на мовному рівні вирізняються об'ємністю, лексичною наповненістю та великою кількістю помилок. Такі люди, прагнучи донести якомога більше інформації, не стежать за правильністю своїх висловлень. На мовленнєвому рівні тексти відрізняються великою кількістю цитат. Ймовірно, особистості гіпертимного типу намагаються максимально зацікавити співрозмовника своєю інтелектуальністю. Змістовно-смісловий рівень вирізняє таких особистостей наявністю великої кількості смислових категорій кількості та часу та схильністю до ритмічного викладу своїх думок [14, с. 46].

Тривожний тип на мовному рівні вирізняється різноманітним лексичним наповненням, великою кількістю помилок, особливо граматичних. Представники цього типу прагнуть якомога менше використовувати у своєму мовленні лексично незначущі слова, вживаючи при цьому складні, не завжди зрозумілі їм самим фрази і конструкції. Мовленнєвий рівень текстів відрізняється низьким рівнем зв'язності між однорідними членами речення. Намагаючись систематизувати своє мовлення, вони швидко збиваються з теми розповіді. На змістовно-смысловому рівні тексти вирізняються частими відступами від теми розмови та порушенням послідовності. У своєму мовленні тривожні особи часто вживають різні смислові категорії, намагаючись так приховати свою невпевненість у процесі спілкування з іншими особистостями.

На мовному рівні текстам **екзальтованого типу** характерний великий обсяг, високий рівень лексичної наповненості і варіативності. У їхньому мовленні часто зустрічаються різні помилки, особливо в побуті. Можливо, через свою емоційність вони зрідка стежать за правильністю структури тексту. На мовленнєвому рівні відзначається високий показник зв'язаності. Екзальтовані особистості вважають за краще не ускладнювати свої фрази, такі люди рідко використовують у своєму мовленні однорідні члени речення, а складні речення, навпаки, часто зустрічаються у їх текстах. Змістовно-смысловий рівень відрізняється частими відступами від теми і наявністю великої кількості питань. Прагнення стати цікавим співрозмовником, ділитися своїми знаннями з іншими людьми робить їх щасливими. Часте використання смислових категорії дозволяє їм максимально передавати інформацію.

На мовному рівні тексти **емотивного типу** об'ємні і лексично насичені. Такі особистості практично не допускають помилок у своєму мовленні. Ймовірно, їх чуйність по відношенню до людей відбивається у прагненні зберігати правильність мови. На мовленнєвому рівні вирізняється високими показниками зв'язності текстів. Намагаючись зробити мовлення зв'язним, плавним, вони прагнуть налагодити емоційний контакт з ними. На змістовно-

смісловому рівні тексти відрізняються широким спектром питань, частою вживаністю різних смислових категорій.

Циклотимний тип на мовному рівні відзначається слабкою наповненістю фраз. Тексти об'ємні і лексично наповнені. Можливо, вони не можуть постійно стежити за правильністю свого мовлення і захоплюються змістом тексту. На мовленнєвому рівні відзначається низький показник зв'язності мовлення, зокрема, на рівні частин тексту. У тексті часто зустрічаються складні речення, але однорідні члени вони використовують рідко. У цілому їх мова не відрізняється складністю. На змістовно-смісловому рівні такі особистості рідко відступають від теми розмови. Мабуть, для них важливо висловити свою думку окремо з кожного питання, щоб не збитися з теми розповіді. Їх мовлення насичене смисловими категоріями ознаки та дії, однак категорії обставини вони використовують досить рідко. Ймовірно, вони вважають за краще ритмічний виклад простому опису подій [13, с. 112-114].

А. Аугустінавічюте на основі типології К. Юнга створила соціонічну типологію особистості, акцентуючи на психологічних характеристиках особистості, що впливають на поведінку, професійну діяльність, особливості мислення людини [4]. Для кожного типу особистості характерний свій, індивідуальний, ключовий набір слів, що відображає ментально-психологічні особливості в писемному та усному мовленні [28, с. 141].

У нашому дослідженні також використовується й авторський тест, який оснований на аргументативних стратегіях і тактиках. Те, яким чином мовна особистість застосовує різні аргументативні стратегії й тактики, залежить від стилю мислення конкретної мовної особистості у пізнанні, що є важливим та цікавим, на нашу думку, у дослідженні психомовного типу сучасного прикладника. Під стилем мислення розуміють відкриту систему інтелектуальних прийомів, стратегій, операцій та навичок, до якої, в силу своїх індивідуальних особливостей, схильна особистість [57, с. 267]. А. Алексеев і Л. Громов [2] у рамках соціоніки виділяють такі стилі мислення: Синтезатор, Ідеаліст, Прагматик, Аналітик, Реаліст. Цим стилям характерні такі комунікативні особливості:

Синтезатор використовує інтегративний підхід, шукає схожість у несумісних, зовні несхожих речах, прагне до конфлікту та синтезу. Така особистість любить дискутувати, сміливо загострює проблеми, зіставляє непорівнювані факти, прагне до пізнання істини через теоретизування та моделювання ситуації. У її мовленні характерним є використання загальної формально-логічної аргументації, чіткої структуризації і продуманості аргументів та контраргументів, також типовими є наявність негативних оцінок, схильність до використання провокативних питань, визначальних прикметників і конструкцій.

Ідеаліст використовує асимілятивний підхід, для нього характерним є прагнення до ідеальних рішень, однаково цінує чіткі дані й теорію. Основна мета такої особистості – досягнення гармонії, уникнення конфлікту. Мовлення Ідеаліста сконцентоване на питаннях моралі і моральності, добра і зла, мотивів вчинків осіб, психологічних проблем людей. Він не приділяє великого значення детальному аналізу з опорою на безліч фактів і логіку та схильний використовувати в мовленні непрямі питання, глобальні, етичні оцінки. Добре продумана, граматично правильна мова концентрується, як правило, навколо однієї теми, а аргументація ґрунтується на апеляції до пафосу і етосу.

Прагматик використовує еkleктичний підхід, шукає найкоротший шлях, щоб отримати результати, характерним є виявлення інтересу до експерименту, інновації, орієнтований на сьогодення, не терпить абстрактні теоретичні розмови. Прагматик схильний до використання у мовленні простих речень, стереотипних фраз, ілюстрацій, які виражають громадську думку, дієслів.

Аналітик використовує формально-логічний підхід, прагне до моделей, формул, схем. Для Аналітика характерним є інтерес до наукових рішень, методів. До всіх питань він має серйозний підхід, продуманий план, аналізує факти і робить логічні висновки. Присутня схильність до використання у мовленні дискурсивних, довгих, правильно побудованих речень, логічних аргументів, цифр, фактів, часто апелює до авторитетів. Аналітик – часто інтроверт, людина, що не схильна вести довгі дискусії та бути в центрі уваги.

Реаліст використовує емпіричний підхід, його цікавлять виключно конкретні результати, він надає перевагу фактам. Оскільки такі люди не люблять довгих розмов, у мовленні вони схильні до використання зрозумілих, стислих дескриптивних формулювань. Часто експліцитно висловлює свою думку і оцінку, говорить ясно і переконливо, в аргументації апелює до фактів. У мовленні переважають прості речення [57, с. 268].

У нашому дослідженні використовується лінгвістичний експеримент Н. Голєва та Н. Шпільної, які виділяють три типи мовних особистостей: мовну особистість логічного типу, мовну особистість генерувального типу і мовну особистість реєструвального типу для виявлення лінгвоперсонологічного варіювання лінгвогносеологічних властивостей мовної особистості, способів її розумово-мовленнєвої поведінки. Виявлення лінгвоперсонологічної варіативності творів за допомогою зображення можливе лише при зіставленні текстів різних носіїв мови. Виявлені відмінності при їх типовості та стійкості можна тлумачити як лінгвоперсонологічні відмінності [18, с. 137].

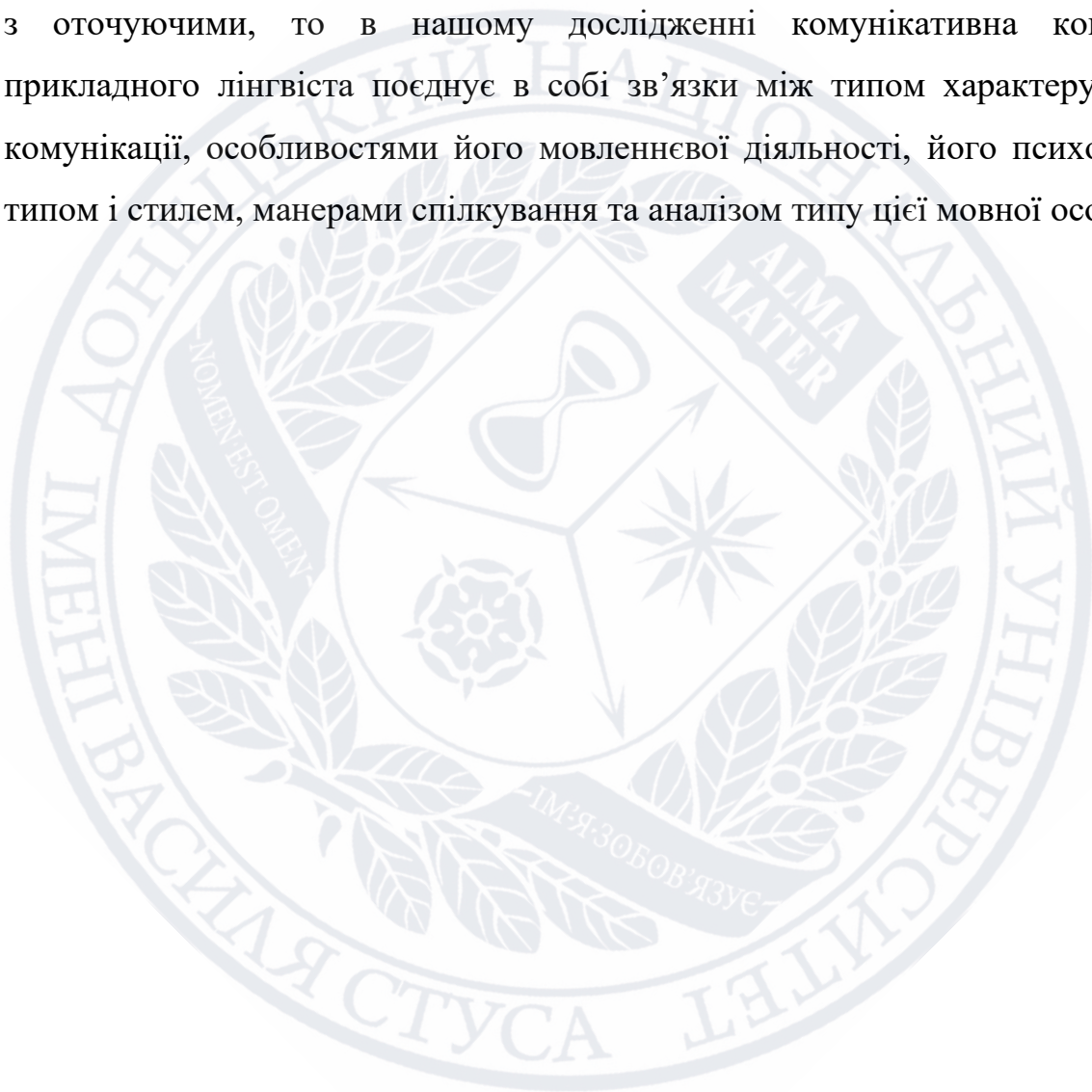
Висновки до другого розділу

Отже, існує кілька типологій мовної особистості. Вони базовані на виділенні рис мовного портрета (інтроверсія/екстраверсія, орієнтація на логіку або емоції при прийнятті рішень та ін.). Щоб дослідити мовну компетентність сучасного прикладного лінгвіста, нами використано психолінгвістичний аналіз мовленнєвої дії для виявлення особливостей мовленнєвої поведінки за ступенем вираження типів особистості: астено-невротичного, соціопатичного, істеричного, соціально дезадаптованого, параноїдного, психостенічного, шизоїдного, гіпертимного.

Особливості професійної мовної особистості прикладного лінгвіста та його тезауруса доцільно визначати за допомогою аналізу текстів та слів-символів (асоціативних реакцій). Рівень тезауруса репрезентує концептуалізовану сукупність знань про когнітивну картину світу мовної спільноти, ступінь володіння всією системою функціонально-стильової диференціації мови.

Прикладник повинен не тільки володіти вузькоспеціалізованою фаховою термінологією, а й вирізнятися конкретними рисами психомовної особистості фахівця (готовність ефективно виконувати завдання різного типу й рівня складності, здатність успішно комунікувати за потреби тощо).

Оскільки комунікативна компетентність єднає у собі навички, здібності, стратегії, що формують міжособистісний мовленнєвий досвід у процесі взаємодії з оточуючими, то в нашому дослідженні комунікативна компетенція прикладного лінгвіста поєднує в собі зв'язки між типом характеру суб'єкта комунікації, особливостями його мовленнєвої діяльності, його психологічним типом і стилем, манерами спілкування та аналізом типу цієї мовної особистості.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОМОВНОГО ПОРТРЕТУ СУЧАСНОГО ПРИКЛАДНИКА

3.1 Анкетування «Психомовний тип сучасного прикладника»

У нашому дослідженні анкетування для визначення психомовного типу сучасного прикладного лінгвіста складається з трьох блоків, пов'язаних між собою:

1. Тест К. Юнга – для визначення психологічного типу особистості (у формі посилання на інтернет-сторінку) – та розроблений нами самостійно тест, який складається з п'яти питань, спрямованих на визначення стилю мислення мовної особистості прикладного лінгвіста (див. Додатки А, Б, В, Г).
2. Опис трьох зображень десятима словами – для визначення типу асоціативної реакції, що зумовлена психологічним типом особистості прикладного лінгвіста. Кожне зображення безпосереднім чином стосується прикладної лінгвістики (див. Додатки Д, Е, Ж). На першій картинці зображені **яблука** (яблуко – символ прикладної лінгвістики, тому що це джерело професійної асоціації прикладника). На другій картинці зображено **комп'ютер** (на сьогодні – це незамінний девайс для кожної мислячої особистості; саме за допомогою й участю цього технічного засобу прикладний лінгвіст може виконувати різноманітні професійні задачі за своєю спеціальністю, тому комп'ютер так само – джерело професійної асоціації прикладника). На третій картинці зображені **книги** (незамінне, традиційне джерело знань для лінгвіста, що так само, як і попередні зображення, виступають «сигналом» для професійної асоціації прикладника).
3. Опис картинки (у формі побудови зв'язного тексту), на якій змодельована ситуація з навчального (професійного) життя прикладника, дає змогу проаналізувати особливості повноцінної мовленнєвої діяльності, тип характеру та тип мовної особистості прикладного лінгвіста (див. Додаток К).

3.2 Опис психомовного типу сучасного прикладника

У дослідженні взяли участь 58 осіб, студенти спеціалізації «Прикладна лінгвістика» філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса 1-5 курсів навчання, віком від 17 до 23 років. Аналіз психомовної діяльності проводився на матеріалі результатів тесту на визначення типу особистості, експрес-тесту на визначення стилю мислення, зображень для визначення асоціацій та зображень, описаних текстами студентів. На підставі отриманих результатів у процесі дослідження були зроблені висновки про відмінні характеристики типів особистості та текстів студентів з різними типами особистості.

Тест К. Юнга для визначення типу особистості показав, що із 58 студентів-прикладників: амбіверти – 36 (62%), інтроверти – 14 (24%), екстраверти – 8 (14%). Переважна кількість студентів-прикладників є **амбівертами**. Вони виявляють риси інтроверта та екстраверта залежно від ситуації. Це найгнучкіший психотип, представники якого чудово адаптуються до різних ситуацій. Амбіверт може легко переключати свою поведінку, його спілкування залежить від ситуації, зазвичай він не відчуває проблем у спілкуванні, навіть з незнайомими людьми, добре почувається у соціумі, вміє зав'язувати і підтримувати соціальні контакти. Також варто зазначити, що представники амбівертного типу особистості не такі нав'язливі, напористі, як екстраверти, та не такі відчужені, як інтроверти, вони більш схильні до емпатії. Амбіверти продуктивно працюють як у команді, так і самотійно, можуть виконувати монотонну роботу, іти на певний ризик, вони здатні продумувати та аналізувати свої рішення.

Варто зазначити, що здатність до ефективної комунікації допомагає прикладному лінгвісту в майбутньому опанувати спеціалізацію викладача закладу вищої освіти; здатність продуктивно працювати в команді та самотійно оволодівати спеціалізацією наукового працівника академічних інститутів, центрів, лабораторій; здатність без проблем спілкуватися навіть з незнайомими людьми, вміння зав'язувати і підтримувати соціальні контакти допомагає в роботі редактором видавництва, працівником теле- й радіостудій.

Середня кількість піддослідних студентів є *інтровертами*. Таким особистостям характерна внутрішня, а не зовнішня активність. Часто інтроверти втомлюються від великої кількості вимушеного спілкування, побутових розмов, знайомств з різними людьми. Для взаємодії з соціумом вони потребують постійного відновлення енергетичного потенціалу наодинці з собою. Такі люди прагнуть віднайти порозуміння в комунікації, їх цікавлять філософські теми, мистецтво, книги та ін., вони воліють витратити свою енергію лише на тих людей, які їм цікаві, з якими комфортно. Інтровертам комфортніше працювати самотійно, але не завжди, представники цього типу особистості можуть абстрагуватися й у великому колективі. Вони відповідальні, стресостійкі, люблять планувати, аналізувати, глибоко занурюються у проблеми та задачі, тримають своє слово та завжди здатні до співчуття та підтримки. Такі особистості більш спокійні, врівноважені, схильні займатися самореалізацією та розвитком професійних навиків.

Отже, здатність працювати самотійно, відповідальність, стресостійкість, схильність до аналізу, глибокого занурення у проблеми та задачі допомагає прикладному лінгвісту в майбутньому опанувати спеціалізацію талановитого програміста, старанного адміністратора бази даних, виконувати роботу наукового працівника академічних інститутів, центрів, лабораторій.

Найнижчий показник у студентів-прикладників має *екстравертний* тип особистості. Це досить гнучкі особистості, вони люблять нові знайомства, спілкування з людьми. Такі особистості відновлюють свою енергію у спілкуванні, постійно потребують комунікації. Вони непосидючі, якщо займаються однією справою тривалий час, то їм стає нудно. Екстраверти люблять спонтанність, ризик, обговорювати різні теми, навіть з незнайомими людьми. Це досить творчі та креативні люди – генератори ідей, хороші працівники, але недостатньо відповідальні. Люблять працювати у великому колективі, швидко виконують поставлені задачі, прагнуть пізнавати нові горизонти.

Такі прикладники – творчі, талановиті, прагнуть постійно комунікувати з іншими й бути у центрі загальної уваги. Здатні стати досить професійними викладачами, працівниками теле- та радіокомпаній, дикторами тощо.

Наступний етап анкетування – експрес-тест на визначення стилю мовної особистості – з 58 студентів-прикладників показав такі результати: прагматик – 18 (31%), реаліст – 10 (17%), аналітик – 8 (14%), ідеаліст – 3 (5%), синтезатор – 1 (2%). Також у значній кількості студентів виявлено змішані типи: прагматик/аналітик – 8 (14%), ідеаліст/прагматик – 3 (5%), ідеаліст/реаліст – 3 (5%), прагматик/реаліст – 1 (2%), ідеаліст/аналітик – 2 (3%).

Мовна особистість **прагматичного** стилю мислення виділяється схильністю до пошуку нових способів для швидкого отримання конкретних результатів. Такі особистості живуть сьогодишнім днем, не задумуючись про те, що буде завтра. Вони швидко включаються у будь-які процеси, володіють добре розвиненими навичками спілкування, зацікавлені в формулюванні тактик та стратегій для швидкого досягнення результату, з ентузіазмом співпрацюють з колективом та діляться своїми ідеями, думками з оточуючими. У поведінці та мисленні їм характерні гнучкість та адаптованість до різних ситуацій. Прагматики – сміливі та відкриті особистості, яким подобаються легке спілкування, жарти, прості формулювання ідей та думок, а коли розмова стає занадто формальною, то їм швидко стає нудно, своїм виглядом вони виражають незацікавленість, бажання завершити діалог.

Для **реаліста** є характерною конкретика, такі особистості спираються на факти, їм властива емпірика. Такі особистості прагнуть до ідеального виконання завдань, що робить їх впевненішими за інших, схильні до практичних результатів, контролю оточуючих. Також вони відкриті, прямолінійні, незалежні особистості, інколи можуть проявляти агресію до оточуючих. Реалісти швидко виражають та вміють відстоювати свою думку. У спілкуванні використовують прості конструкції, люблять веселі компанії, розмовляти на різні теми, якщо їх зацікавити.

Стиль мислення *аналітика* має методичну та логічну послідовність. Вони люблять аналітику та факти, прагнуть об'єднати теорію та практику для досягнення своїх цілей. Такі особистості погано сприймають метушню, невизначеність, спонтанність, їм близька логічність, послідовність, раціональність у роботі та в житті. Аналітики цінують знання, серйозно ставляться до справ, якими займаються, їм характерний високий рівень компетентності, тихе, стримане мовлення. На вигляд, особливо при першій зустрічі, здається, що аналітики дуже стримані, формальні, схильні до іронії, закриті особистості, з якими важко знайти спільну мову, але при подальшому спілкуванні виявляється, що це не так. Такі особистості погано сприймають ірраціональні теми, нелогічні та пусті розмови.

Для *ідеалістичного* стилю мислення характерними є інтуїція, асоціативне мислення. Вони прагнуть до формулювання цілей та люблять ставити різні питання, що допомогли б їм у вирішенні поставленої задачі. Ідеалісти схильні до дипломатії, вони неконфліктні особистості, легко сприймають усі ідеї та пропозиції, демонструють високий рівень професіоналізму у справах. Такі особистості відкриті, при знайомстві воліють встановити емоційний зв'язок з оточуючими за допомогою різних вербальних і невербальних стратегій, досить емоційні та емпатичні.

Мовна особистість *синтетичного* стилю має новаторське мислення. Такі особистості люблять експериментувати, комбінувати свої ідеї та реалізувати їх. Представники цього типу мислення доволі конфліктні, можуть провокувати інших особистостей, не сприймають конструктивну критику. У синтезаторів прослідковується тенденція до чогось нового, незвіданого, це креативні, творчі особистості та дуже обдаровані, проте балакучі. Такі особистості часто насміхаються над іншими, поведінка їх зухвала, оточуючим може здаватися, що вони взагалі несерйозні, але такі люди можуть формувати достатньо продуктивні, оригінальні та хороші ідеї, до того ж аргументувати свою позицію.

Наступний етап анкетування базований на мовному матеріалі, отриманому у процесі лінгвістичного асоціативного експерименту. Участь взяло 58

студентів-прикладників, було проаналізовано 1190 слів-реакцій. У підсумку дослідження ми отримали такі результати:

1. Асоціації, пов'язані з сенсорним уявленням мовної особистості про предмет.

Особистостям такого типу характерне першочергове сприйняття деталей, а не картини загалом. Вони концентруються на тому, чим займаються у конкретний момент, а не думають про подальші перспективи роботи. Таким особистостям потрібні чіткі інструкції для виконання поставлених завдань, їм простіше мати справу з фактами та цифрами, а не з теорією та конструюванням ідей. Мовна особистість з сенсорним уявленням про предмет живе відчуттями, їй притаманне смакове, зорове та кінестетичне сприйняття навколишнього середовища.

Переважну кількість асоціацій, пов'язаних із сенсорним уявленням про предмет, виявлено в 23 (39%) мовних особистостей з числа опитаних прикладників. Таких асоціативних реакцій сенсорного типу зафіксовано 537, наприклад: а) *Яблука (10), соковиті (6), яскрава (6), смачні (5), дитинство (4), дім (4), осінь (4), смачно (4), тепло (4), апетитна (3), пахучі (3), природа (3), село (2), бабуся (2), бабусина хустка (2), літо (2), насичена (2), простота (2), солодкі (2), колоритна, контрастна, темнота, насиченість, матуся, Україна, сім'я, червоний, сік, червоні, стиглі; неймовірно смачні та пахучі яблука, які потрібно спробувати!; домашня, яскравість, соковитість, весна, відпочинок, яскраво, гарно, контрастно, по – домашньому, незвичайно, соковито, домашня атмосфера, праця, смакота, тиша; Всі три яблука апетитні, солодкі. Приємно, що на вишитому рушнику, соковиті та смачні яблука; На картині зображені великі круглі яблука, які здаються дуже свіжими та соковитими; Яблучка лежать на м'якому полотні, яке схоже на строкату бабусину хустку; Ніжна, Соковита, Осіння, Голуба, вологе повітря, родина, краса, зима, історія, Білосніжка, стакан, тверді, символічні, сімейна, свіжа, міцна, яблучне пюре тата, фруктовий салат, качан, червона помадаі, осінні дні; Я бачу досить контрастну із соковити кольорами картину спілих яблук; по-українськи,*

розділення, марсель, світла, похмура, українська, віск, солодко, наливні, теплі кольори, кисле, хрумкий, зрілість та ін.;

б) телефон (11), графік (10), діаграма (8), ноутбук (8), комп'ютер (8), екран (5), графіки (3), опрацювання даних, світло (3), стіл (3), дослідження (3), статистика (2), монітор (2), клавіатура (2), керування, холод (2), новизна; На екрані соціологічні дослідження, проблиски світла, блюр, кнопки; Світло-сірий ноутбук і на увімкненому екрані монітора багато вкладок; спостереження, світле майбутнє; Ноутбук з графіком на екрані та телефон стоять на столі; чай, музика, праця, сила, клавіші, синій, зелений, сірий, заряд, життя, рух, сім'я, ранок, елегантність і деталізованість сучасних пристроїв в баченні певного фотографа, розвиток, рівень; Нагадує сучасний світ або більше - робочий простір людини нашого віку; робоче місце, день; Стіл на якому ноутбук з графіком та статистикою на екрані, коло якого лежить телефон, справи, порівняння, кава, тексти, актуальність, розмита, можливості, навички, розвиток тощо;

в) Книги (16), світло (6), запах (5), папір (3), сонце (3), світ (3), жовтий (3), дитинство (2), яскрава (2), історії (2), вільний час (2), вікно (2), простір, літери, сонячна, вітряна, багато предметна, бібліотека, мрії, школа; На цій картинці зображено стопку відкритих книг, одну з яких роздуває вітер; ясність, кольорова, змістовна, багатосторінкова, в жовтих тонах, насичена, багатогранна; Сторінки книги перелистуються вітром. Сонце кидає промені через вікно; герої, тепло, всесвіт, закладка, мудрість, сорниці, перегортання, проза, відпочинок, твердість, палітурка, краса, дім; Книги відкривають нам світ, допомагають уявити минуле, заглянути в майбутнє; казка, Багатство, Сила, Мислення, світла, пригодницька, пошукова, сучасна; Чотири розкриті книжки лежать одна на одній під променями світла; Розгорнуті книжки стоять одна на одній, сторінки верхньої утворюють віяло; Сенс, Прозорість, Світлість, Перо, Книга, ковдра, кава, книжки, червоний, зелений, люди, детектив, вечір, чай, сон, майбутнє, чотири, вільний час, запах нової книги; Чотири відкриті книги помаранчевого, червоного, зеленого та сірого кольору у

сонячних променях; шелест, важливість, зайнятість, старовина, цікавий зміст, тил, збагачення, вічність, думка та ін.

2. Асоціації, пов'язані з етичним уявленням мовної особистості про предмет

Для особистостей з етичним уявленням властиві прагнення до компромісу, милосердя, гуманність. Мовні особистості такого типу орієнтуються на почуття, у них часто змінюються настрої та хід думок, у залежності від ситуації для них характерним є сприйняття навколишнього середовища через призму емоцій, емоційного стану, рис характеру, почуттів, викликаних навколишніми об'єктами.

Асоціації, пов'язані з етичним уявленням мовної особистості про предмет, виявлено в 5 (6.9%) студентів та загалом складає 153 асоціативні реакції: а) *цікава (3), затишок (2), приваблива (2), спокій (2), не напружає, викликає почуття голоду, затишна, викликає ностальгію, елегантна, цікавість, сумний фон, любов, приваблюють спостерігача, загадкова, емоційність, мило, комфорт, бажана, затишок, приваблююча, душевна, приємно, індивідуальність, натхнення та ін.;*

б) *зайнятість (3), втома (2), інтелектуальна, актуальна, розумна, змістовна, трендова, зосереджена, стресова, комунікаційна, буденна, офіційність, серйозність, заклопотаність, естетика, занепад, зручність, відповідальність, цілеспрямованість, наполегливість, впевненість, жага до нового, захоплення, заплутана, контроль, стриманість, біль, цікавість, складний, терпіння, рутинна, діловий, буденність, завантаженість і под.;*

в) *цікавість (6), захоплення (3), спокій (3), ерудованість (2), насолода, зацікавленість (2), саморозвиток (2), натхнення (2), втомленість (2), відкритість (2), переживання, несподіваність, могутність; Книжка – це відображення автора, його скриті думки та внутрішній світ; Такий стан мозку під черепною коробкою після прочитання всієї інформації; повага, естетика, мінімалізм, ціленаправленість, бажання, враження, емоції, мотивація, талант, фантазія, інтриговано, нудно, цікава, приємна,*

самовдосконалення, захопленість, мудрість, начитаність, біль, відчуження, інтерес, особистість, тяжка, духовність, фантастично, романтично, ніжність, гострота, уява, духовний розвиток, успіх, релакс, комфорт та ін.

3. Асоціації, пов'язані з логічним, системним сприйняттям предмету мовною особистістю

Такі особистості вимогливі до себе та до інших, рішучі, люблять порядок, планувати свої дії. Їм притаманні замкненість, визначеність, прагнення вирішувати проблеми, керувати людьми і обставинами, нескореність. Мовні особистості, які тяжіють до логічного, системного сприйняття предмету, апелюють до загальновідомих фактів, їм властиві систематизація, класифікація, встановлення причинно-наслідкових зв'язків між предметами.

Зі всіх анкетованих студентів-прикладників переважну кількість асоціацій, пов'язаних з логічним, системним сприйняттям предмету, виявили 27 (45.98%) студентів. Загалом, це приблизно 475 асоціативних реакцій логічного типу, наприклад: а) *рушник (12), натюрморт (12), Прикладна лінгвістика (8), фон (5), візерунок (4), три (4), урожай (2), стіл (2), хустинка (2), фрукти (2), їжа (2); Червоні яблука як символ прикладної лінгвістики зображені на запропонованій картинці; На картинці зображено три яблука, які лежать на вишитій скатертині; скатертина, трійка, вишивка, стиглі, темний фон; Контрастний натюрморт червоних стиглих яблук, що лежать на рушнику; Три червоних глянцеви́х яблука лежать на мармуровому столі і частково на біло-синьому рушнику; гляцевий, вишитий, мармуровий, стіл; На картинці зображено червоні яблука – один із символів прикладної лінгвістики.; три плоди; На темному фоні лежить розшита хустинка і яскраві червоні яблука; Яблука – найяскравіший символ спеціальності "Прикладна лінгвістика", який характеризує її студентів; Прикладна, Ред Делішес (сорт), білки, драпування; Три червоні яблука лежать на квітчастій серветці на чорному фоні; Пейзаж, Плід, на столі; Затишок, краса, але не завжди краса предмету відповідає наповненню; скатертинка, квіти, крапочки, хвостик, сад, квіти, метал, блиск; Не надто чітка композиція дуже звабливих фруктів на голубонькому рушникові;*

три яблука, які лежать на блакитному рушнику на фоні темного мрамору, APPLied linguistics, лінгвістика, етніка, символ "Прикладної лінгвістики", врожай; символ ПЛ, але це нав'язана асоціація; корисні та ін.;

б) робота (18), навчання (10), статистика (6), офіс (6), програмування (6), комп'ютер (6), Технології (5), сучасність (5), гроші (5), майбутнє (5), ноутбук (5), інтернет (4), бізнес (4), комунікації (2), аналіз (2), дедлайни (2), дані (2), програма (2), ПК, віртуальність, інформація, мережа; Нелегка та справа працювати із фінансами у нашому світі ІТ – технологій; ІТ індустрія; Новітні девайси допомагають пришвидшити аналіз даних для прикладного лінгвіста; Аналітика, ІТ програма; Ноутбук у сучасному світі найнеобхідніший та найзручніший гаджет для людей; математичні розрахунки, синтез, підсумок; Фото увімкненого сріблястого ноутбука, який використовують для роботи з діаграмами; проект, справи, керівник, компанія, розрахунки, сучасні технології, проценти співвідношення, інформаційні технології, лабораторне заняття, університет, інформатика; комп'ютер, це один із найчудовіших та найкорисніших винаходів людства, яким люди користуюся щодня; псувати очі, прогрес, документація, програми, Розум, Освіта, процесор, звіт; Комп'ютер – один з найважливіших засобів праці та навчання прикладних лінгвістів; Облік, Працевлаштування, Ексель, Кар'єра, Еволюція, Клава, ноут, акції, програмне забезпечення, розвиток, прибуток, збиток і кількість, клавіатура, техніка, інформаційне джерело, розвага, ютуб, інстаграм, сенсорний екран, дистанційне, ліцензійне ПЗ, біржа, фріланс, комп'ютерні технології, інформація, мережа інтернету, система, фрілансер, пари, техніка, соціальні мережі, сайти; Тут зображено комп'ютерний пристрій на якому є графіки досліджень. Також зображено телефон; робоча, технічна, розумова та ін.;

в) знання (17), навчання (13), розум (11), інформація (8), сторінки (6), наука (5), розвиток (4), текст (4), пізнання (4), література (4), освіта (3), словник (3), мова (3), читання (2), папір (2), обкладинка (2), досвід (2), освіченість, писемник, переклад; Фото чотирьох розгорнутих книг, що лежать одна на одній на столі; Чотири книги лежать одна на одній палітуркою вниз, так правильно;

мовознавство, дослідження, курсова, дані, частотність, важливі дані(термінологія,...), самоосвіта, семінар, енциклопедія, друкарня; Книга – це найкраще джерело знань, ідей та пізнання нового для спеціалістів кожної сфери; підручники, тезаурус, зміст, синтаксичні зв'язки, пунктуація, Правопис, Форма, Розуміння, джерела інформації, дослід, ціль, розвиваюча, лексика, розумний, пізнавально, мінус зір, роман, драма, твори, фантастика, романи, досліджувати, цитата, інтелект, класика, письменник, пошук і под.

4. Асоціації, пов'язані з інтуїтивним уявленням мовної особистості про предмет

Мовні особистості інтуїтивного типу можуть думати і робити декілька речей одразу, їх більше цікавить, що буде, а не те, що є. Для особистостей такого типу важливо в усьому між речами знаходити взаємозв'язок, вони схильні давати загальні відповіді на питання, тому більшість людей їх не розуміє і просить говорити зрозуміліше. Загалом, їм властивий образний, художній спосіб світобачення.

Асоціації, пов'язані з інтуїтивним уявленням мовної особистості про предмет, виявлено переважно в 3 (4%) студентів та загалом складає приблизно 25 асоціативних реакцій: а) *налиті сонцем 2; червоні, як вогонь, яблука розкинулись на столі, милуючи око оточуючим; затьмарюють подих, містична, самобутня, естетична, мінімалізм, витонченість*; б) *Яскраве сонячне світло падає на екран та клавіатуру робочого ноутбука; Фріланс за копійки, стиль життя, новий світ*; в) *Вітер колихає тонкі сторінки пригодницького роману, які ніжаться на сонечку; Не бійтесь заглядати у словник, це пишний яр, а не сумне провалля; Жага до знань, скарбниця інформації, потік знань, граніт науки, поринь у світ прочитаного, золота середина, глибина знань та ін.*

Наступний етап анкетування – опис картинки, на якій зображена ситуація, за допомогою тексту, що дає змогу проаналізувати особливості мовленнєвої поведінки, тип характеру та тип мовної особистості, містить у собі 3 методики дослідження: аналіз типу характеру, виявлення особливостей мовленнєвої діяльності та визначення типу мовної особистості.

Виявлення особливостей мовленнєвої поведінки. За допомогою анкетування ми отримали 31 текст для аналізу, який був написаний студентами-прикладниками. Аналіз даних показав такі результати: астено-невротичний тип – 5 (17%), соціопатичний тип – 6 (19%), істероїдний тип – 8 (26%), психостенічний тип – 4 (12,9%), шизоїдний тип – 9 (29%), гіпертимний тип – 7 (25,58%).

Для особистостей **астено-невротичного типу** характерні роздратованість, іпохондрія, повільність, пасивність, вони швидко втомлюються, часто змінюють свій настрій та емоції, якщо щось йде не за планом і вони не встигають виконати свої задачі. Але такі особистості дуже акуратні та дисципліновані, що допомагає їм у виконанні робочих завдань. Мовні особистості астено-невротичного типу користуються незакінченими фразами, частіше всього використовують смислові категорії кількості, наприклад: *На картинці відбувається робочий процес. Троє з чотирьох працівників сидять за комп'ютерами. Двоє з них, або допомагають іншим двом, або контролюють процес роботи. Двоє робітників чоловічої статі, двоє - жіночої. Робітниці в уніформі. В той час як один робітник у спортивному одязі, інший - вдягнутий в одяг офіційного стилю. Один з них має вищу посаду. Він і ще одна робітниця з окулярами на очах. Перевіряючий стоїть над робітником, посміхаючись; Офісна атмосфера посеред робочого дня. За столом четверо людей. Троє людей молодшого віку. Старший чоловік більш досвідчений. Він допомагає хлопцю вирішити робочі моменти. Хлопець уважно слухає. Він все запам'ятовує. Наступного разу він вже не помилиться; Можу припустити, що студенти виконують практичне завдання. Усього зображено 4 людини: один викладач 3 студента. Одному хлопцеві допомагає викладач. Інші студенти працюють у парі. Загалом панує позитивна робоча атмосфера. На вулиці так же сонячно, як і на душі викладача; На картинці зображені студенти, які сидять в аудиторії за комп'ютерами. В кадрі їх троє. Імовірно, вони виконують поставлене їм викладачем завдання. Двоє з них сидять поруч і дивляться в екран одного монітора. Найпевніше, вони про щось радяться між собою. До третього підійшов викладач. Він трохи нахилився, показуючи щось на моніторі. В той*

же час студент уважно слухає, тримаючи пальці на клавіатурі. Усі виглядають зосередженими на роботі; На картинці **я бачу чотирьох людей. Троє з них сидять за комп'ютерами.** Можна припустити, що вони студенти. Чоловік у блакитній рубашці – їх викладач. Вони вивчають новий матеріал, а викладач допомагає їм виконати практичні завдання.

Прикладні лінгвісти астено-невротичного типу можуть знайти себе та досягнути успіху в науковій та освітній галузях. Низький рівень пристосованості до змінних умов та спонтанності, акуратність, дисциплінованість, а також запам'ятовування кількісних характеристик явищ і предметів може вказувати на спроможність до використання у професійній діяльності спеціальних компетенцій – здатність користуватися знаннями про мову як особливу знакову систему, її функції, природу і рівні та здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для рішення професійних завдань.

Особистостям **соціопатичного типу** властивий дефіцит соціальних емоцій, частіше всього це вразливі, тривожні та невпевнені в собі люди. Також таким людям характерні доброзичливість, старанність, сумлінність, як у повсякденному житті, так і в роботі. Мовні особистості соціопатичного типу використовують незакінчені фрази та рідко застосовують засоби зв'язку між однорідними членами речення. У своїх текстах їм властиве використання фразеологічних зворотів та прослідковуються переривчасті, непослідовні, незв'язані фрази. Також вони часто люблять придумувати заголовки для своїх текстів. Розглянемо приклади таких текстів: **Навчання в дружній і теплій обстановці.** На задньому плані студенти допомагають один одному, пояснюють незрозумілі питання в виконанні роботи. **Вони не наважуються запитати викладача те, що не знають.** Це може забрати в них багато часу в подальшому. **Краще заповнювати прогалини одразу, а не чекати з моря погоди; Офіс. Початок робочого дня.** Новий співробітник навчається офісній справі, керівник дає настанови щодо оформлення документів. Колеги ж в свою чергу роблять вигляд, що працюють, бо біля них керівник. Як тільки вони залишаться на одинці візьмуться за обговорення новачка. **Це улюблена справа**

колективу, перемити кістки свіжій крові; Присутній на фото студент, відчужено дивиться в монітор, хоча всіма силами намагається відтворити сконцентрований погляд....Озирнись, що ти бачиш за своєю спиною? Ти відчуваєш його погляд? ...ти помітив як важко він дихає? Тягне палець до пальця (монітора), як Адам до Бога у картині "Створення Адама", але Бог єсьм машина; Викладач намагається підтримувати «бойовий дух» групи та підбадьорює усіх. Мабуть, предмет дуже важко дається студентам. Особливо хлопцю із червоними очима. Він просто намагається не заснути, поклавши руки на клавіатуру та вступивши погляд у монітор. Викладач помічає це та наближається до горе-студента; Погляньмо на людей. У виконавця "з'їхала" курсова. Хлопець мимоволі згадує, що йому казали: "Університет за розвиток!" , але навіщо йому ті "основи" (дисципліни), які не є цікавими і особисто йому не знадобляться у житті... У світі багато несправедливості і фальшиві лестуни отримують своє, поки старанні люди ходять на пари і вкладають всього себе в завдання, залишаючись ні з чим. Тому нехай не зацікюється на навчанні, не стає книжковою мишою і йде вперед до мети, до самореалізації!.

Прикладники з соціопатичним типом, не дивлячись на свою невпевненість, можуть віднайти себе в освітній, науковій та копірайтерській сферах, оскільки їм притаманні старанність, сумлінність. Можлива здатність до реалізації таких професійних компетенцій, як: схильність до використання знань з теорії та історії мов у професійній діяльності, уміння здійснювати філологічний, лінгвістичний, літературознавчий аналіз текстів різних стилів і жанрів.

Мовні особистості *істероїдного типу* люблять бути в центрі уваги, їм притаманні егоцентризм, балакучість, мають схильність привертати увагу оточуючих, часто змінюють свої захоплення, обираючи найактуальніші в суспільстві. Такі особистості хороші колеги та працівники, для них характерні ініціативність, комунікабельність, завзятість, активна позиція у всьому. Особистості з істероїдним типом характеру вирізняються довгими, але не до кінця сформованими фразами, переважно на рівні цілого тексту виражається зв'язність, їхні тексти зазвичай великі за обсягом і спрямовані на привернення

уваги співрозмовника чи читача, наприклад: *Світла аудиторія у навчальному закладі нагадує комп'ютерний клас. Ймовірно, студенти виконують завдання за комп'ютерами: хтось самотійно, хтось у парах. Усі вдумливо та зацікавлено вдивляються в екрани моніторів. Окрім студентів в аудиторії знаходиться і викладач. Він - поважний чоловік з приємною посмішкою на обличчі, який намагається пояснити та дати рекомендації щодо завдань; Викладач – це професіонал, товариш та помічник студентів. Чи помічаємо ми важку та плідну працю наших керівників в університеті? Кожного дня викладач віддає усю свою енергію та прагнення до світлого студенту, а натомість отримує вдячні очі молодих спеціалістів. Кожна практична/лекційна робота – це комунікація двох сторін. Важливо враховувати ті факти співпраці, які допоможуть досягнути максимального комфорту усіх присутніх в аудиторії. Чоловік на картинці - це викладач, який із позитивним настроєм пояснює матеріал лекції/практичної, що дуже важливо. Студенти уважно слухають наставника та плідно працюють для досягнення чудового результату. Важливо помітити, що обидві сторони зацікавлені в даному випадку. На картинці дотримані усі вимоги для кращого процесу навчання – це нові комп'ютери, враховано відстань між очима студентів/викладача та комп'ютерами. Я вважаю, що зображення створює атмосферу плідної праці та гармонійного взаємозв'язку викладача і його вихованців. Певно, що атмосфера, яка панує в аудиторії, не є напруженою, а навпаки - робоча та спокійна; На мою думку, на картинці зображена пара в університеті, де викладач або пояснює лекцію, або допомагає з лабораторною роботою. Дисципліна можливо пов'язана з програмуванням або інформаційними технологіями. Думаю, студент, що розташований на передньому плані зацікавлений у цьому, проте не має великого бажання сидіти на парі. Викладач, у свою чергу, повністю віддається роботі та намагається передати свої знання студентам. Це видно по його позитивним емоціям на обличчі. Хоча викладач вже похилого віку, проте він впевнено йде в ногу із часом і твердо впевнений, що за технологіями майбутнє; На картинці зображені викладачі та студенти. Викладачі формують високу мовну культуру студентів, формують потреби*

постійного розвитку. Викладач передає студентові знання і професійні уміння, прилучає його до культури, яка передбачає живе спілкування. Обов'язковою умовою є взаємодія викладача та студента: віддача та старанність. У педагогічній діяльності особливого значення набувають спостережливість та уважність. Спостерігаючи за студентами, викладач отримує інформацію про їх індивідуально-психологічні особливості, відношення до навчальної діяльності; На картинці ми можемо побачити фінальний етап навчальної практики програмістів. Студенти отримали своє останнє завдання, тож кожний з них намагається виконати його якнайкраще і показати себе обізнаним у цій сфері. Ось Дмитро вже й написав код, перевірів - наче все добре - програма працює. Роботу студента вже переглядає викладач, вдумливо вдивляючись в монітор екрану. Затамувавши подих, хлопчина очікує результатів. Через хвилин п'ять Аркадій Борисович здивовано посміхнувся. Мабуть, на хвилину, Дмитро забув усе на світі - хвилюванню не було меж. І тут викладач промовив: "Неперевершена робота! Це найкращий результат з-поміж усіх, що я сьогодні бачив! Молодець!" Тим часом, за сусідньою партою, Степан і Марина уважно переглядали і правили власні роботи з надією почути схожий коментар у свою сорону.

Прикладні лінгвісти істероїдного типу за рахунок хорошої комунікабельності, прагнення зацікавити та тенденції до актуальних інтересів, можуть бути гарними спеціалістами у сферах науковій, видавничій, освітній та в галузях інформаційних технологій, перекладу, редакторської справи. Для них актуальним може бути використання таких спеціальних компетенцій, як: здатність вільно та гнучко використовувати мови, що вивчаються, в усній/письмовій формах, у жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування, щоб розв'язувати комунікативні завдання у різних сферах, та спроможність надавати консультації з дотримання культури мовлення і норм літературної мови.

Для особистостей **психостенічного типу** характерною є схильність до рефлексії та самоаналізу, постійних сумнівів. Таким особистостям важко приймати рішення та займати відповідальні посади через їх нерішучість,

тривожність. Вони є хорошими працівниками, їм притаманні акуратність, надійність, самокритичність, розсудливість. Мовні особистості психостенічного типу рідко користуються засобами зв'язку між однорідними членами речення. У їхніх текстах може прослідковуватися тривожність, часто можна побачити оцінні фрази і конструкції, опис зовнішності та непослідовні, переривчасті, незв'язані фрази, наприклад: ***Чоловік у блакитній сорочці, схоже, допомагає новому співробітнику із робочим питанням. Через посмішку мені здається, що він відкрито налаштований на допомогу. Зосереджене обличчя молодого працівника*** наштотує на думку, що це дійсно важливий крок для нього, можливо, від якого залежить його майбутнє життя у компанії. Це можуть бути курси перед його подальшою працею, може бути перший серйозний день – не важливо – головне, що ***хлопець дійсно зацікавлений в тому, що до нього доносить спеціаліст;*** Також можна зазначити, що старший чоловік є викладачем групи. До речі, він дуже схожий на нашого ***Олега Станіславовича Вєтрова, викладача з програмування. Це також дуже схоже на наш навчальний процес в університеті. Студенти на фото зосереджені та сконцентровані на виконанні поставленого завдання. Аудиторія на картинці*** оснащена новітніми комп'ютерами, на яких лінгвісти можуть виконувати завдання. ***На цьому фото видно, що студенти виглядають задоволеними..;*** На картинці я бачу скоріш за все студентів. Принаймні мені здається саме так. Вони займаються якоюсь певною роботою за ком'ютером.

Прикладники з психостенічним типом за рахунок схильності до розсудливості, надійності, акуратності можуть віднайти себе у ІТ-галузі, перекладі, філології, лінгвістиці та коректорській діяльності. Прослідковується схильність до реалізації таких професійних компетенцій, як усвідомлення теоретичних основ філологічної науки та її структури, здійснення формалізованого аналізу мовних одиниць, процесів та явищ.

Особи ***шизоїдного особистісного типу*** насторожені до інших, для них характерні замкнутість, невпевненість, небагатослівність, їм важко встановлювати емоційний контакт з іншими, вони часто занурені у свої думки,

абстрактні образи. Такі особи вирізняються стабільністю і постійністю у ставленні до своїх інтересів та обраного роду занять. Для особистостей шизоїдного типу притаманне написання текстів невеликого обсягу, в міру змістовних, вони використовують оцінні конструкції, питальні речення, рідко зберігають послідовність і змістовність висловлювань, може бути присутня велика кількість граматичних помилок. Розглянемо приклади текстів шизоїдного типу особистості: *Викладач навчає студента працювати за комп'ютером. Картинка є посиланням у майбутнє. Можливо, цей офіс пов'язаний з програмуванням. Це також може бути стажуванням. Тут є колектив, який вирішує проблему разом. Використовуються сучасні технології. Молодий хлопець виглядає перспективним, тому, напевно, він йде до своєї мети; Офіс. Працівники обговорюють питання. Старший колега пояснює щось. На столах сучасне обладнання. Кімната оформлена в світлих тонах. Робітники - спеціалісти в ІТ сфері чи сучасних технологіях. Можливо, працюють в парах для більшої ефективності. День обіцяє бути цікавим; Перед комп'ютером сидять ті, хто з ним вже знайомий. Але не все в ньому і не завжди зрозуміле. **Хто допоможе, якщо поруч такі, як ти?** Адже питань по завданню і в тебе, і в них дуже багато. **Хто допоможе знайти відповіді, з'ясувати?** Звичайно, викладач. Можливо, я знаю функцію комп'ютера краще від нього, але знання, досвід і методика подачі чогось нового студентам - прерогатива того, хто сильніший в знаннях. Подивіться, яке задоволене обличчя у викладача і як намагаються щось зрозуміти всі три студенти. Вчитель і учень – вічна пара пізнання нового; Студенти-першокурсники на парі із предмету «Програмування». В очах двох студентів, що сидять поблизу вікна бачимо легку зацікавленість предметом. Але хлопець, над яким схилився викладач очевидно, очевидно, надто стомлений для вивчення чогось нового, його очі червоні; Хлопець працює за комп'ютером. Чоловік йому допомагає чи щось пояснює. Можливо, це педагог пояснює щось студенту. **Не люблю такі завдання, вони забирають багато мого часу. А час на вагу золота!;** Чоловік допомагає хлопцю. Усі люди над чимось працюють. Використовують новітні технології. Розглядають щось у спокійній атмосфері.*

Робота за комп'ютерами. Чоловік у хорошому настрої і посміхається. Інші щось записують. Дізнаються щось цікаве. Роблять щось корисне; На мою думку, тут можливі два варіанти. Практика у студента, який має бажання вчитись. Початківець на новій роботі. Начальник вводить нового працівника в курс роботи. Але більше надаю перевагу першому варіанту. Так як мені здалось, що це студент, який ще навчається. Доволі щасливе лице чоловіка змушую задуматись над тим, що цей певний опит йому до вподоби; Студент працює за комп'ютером. Йому в цьому допомагає вчитель. Він пояснює учневі як правило потрібно робити завдання. А тим часом студент набирає текст на клавіатурі. Поряд сидить його одногрупниця, яка також щось вивчає за комп'ютером. Їй також допомагає вчительна. А дівчина там часом робить нотатки в зошит.

Прикладні лінгвісти шизоїдного особистісного типу можуть досягнути успіху у сферах науки, освіти, ІТ-галузі, філології, лінгвістики та дослідницькій сфері за рахунок стабільності та постійності у своїх інтересах, зануреності у думки, абстрактні образи. Доцільним буде виокремлення для них таких професійних компетенцій, як: здатність до аналізу, інтерпретації та систематизації літературних і мовних фактів та перекладу тексту; здатність до аналізу діалектних та соціальних різновидів мов та опису соціолінгвальної ситуації.

Представники **гіпертимного типу** часто знаходяться у доброму гуморі. Вони активні, прагнуть до постійного спілкування, часто не доводять справи до кінця. Такі особистості не сприймають монотонної роботи, самотності. Від інших типів їх відрізняє активна життєва позиція, надмірна комунікабельність, енергійність, спонтанність. Для текстів гіпертимного типу характерні ускладненість складними реченнями, порушена послідовність, наявне захоплення розповіддю. Прагнучи донести якомога більше інформації, такі особистості не стежать за правильністю своїх висловлень. На мовленнєвому рівні тексти відрізняються великою кількістю цитат. Ймовірно, особистості гіпертимного типу намагаються максимально зацікавити співрозмовника своєю інтелектуальністю, наприклад: *Крок у вищу освіту сьогодні дуже важливий.*

Найголовнішим і найважчим у новому етапі життя – це визначитися із напрямком своєї подальшої діяльності. Хтось із дитинства мріє бути лікарем, а хтось і по закінченню школи не знає, куди йти. На сьогодні, IT-технології є дуже престижною та цікавою сферою діяльності. Ще 15 років тому не у всіх людей був телефон, а зараз майже у кожному телефоні є інтернет. Вступивши у цю сферу, Ви отримаєте багатогранні знання, які потрібні всюди, і вони будуть поповнюватися знову і знову. У нашій кафедрі пропонується поглиблене вивчення таких професій, як прикладний лінгвіст, копірайтер, SEO-спеціаліст та інші. Тут потрібні творчі, креативні, амбіційні та круті люди. То ж якщо ти такий – ми чекаємо саме тебе! Не зволікай – і заявку швидше до нас подавай!;

Побачивши картинку, ми відчуваємо велику жагу студентів відкрити нові горизонти науки. Адже кожен проведений час в інтернеті наповнює наш розум і свідомість новою інформацією. Часом ми її не сприймаємо, бо вона є нецікавою та некорисною. В іншому випадку, скарбниця наших знань поповнюється та з потоком нової інформації ми набираємось навіть деякого досвіду. Якщо нам важко, то на допомогу завжди прийде викладач, і все незрозуміле одразу стає ясним. Це і є яскравим підтвердженням, що ми повинні не боятися просити пояснити щось ще раз. Звичайно, комп'ютер не є єдиним помічником у роботі. Велику увагу слід приділяти і книгам, адже іноді саме сторінки старого підручника відкривають нам світ; На картині зображено, як вчитель допомагає бути уважним та наполегливим вивчаючи дану програму, і тоді він зможе зрозуміти суть даної програми і застосувати здобуті знання у повсякденному житті. Найкращі вчителі завжди мали не тільки високу зацікавленість, а й глибоке знання предмета, який вони викладають. Ця риса стає дедалі загальною в часи, коли в класах є комп'ютери і пошукові системи. Адже вчителі повинні допомагати учням зрозуміти і проаналізувати інформацію, яку вони звідти беруть. Але вчитель — це не просто людина, яка може переказати факти і правила. Це має бути той, хто знає свій предмет достатньо добре, і розуміє, що саме учні можуть вивчити самостійно, а для чого їм необхідна допомога для глибшого розуміння суті предмета; Саморозвиток - це завжди важливо.

Мільйони людей щодня захоплюються чимось новим. Досягання певних цілей приносять неабиякий результат, можливо, незавжди успішний. Але бажання здобувати нові знання - це вже крок вперед. Відвідування різних марафонів, курсів, семінарів збільшить круг знайомств. При великому бажанні можна підкорювати Всесвіт, знаходячи себе у різних сферах. А щось нове - це завжди круто!

Прикладники гіпертимного типу, які є досить активними, комунікабельними та не сприймають монотонної роботи, змогли б віднайти себе в освітній сфері, галузі засобів масової інформації, перекладі, сфері лінгвістики чи філології. Можлива здатність до реалізації таких професійних компетенцій: усвідомлення технологій створення текстів різних стилів та жанрів іноземними і державною мовами, розуміння теоретичних засад та структури інформаційних технологій, здатність організовувати ділові комунікації.

Визначення типу характеру особистості. Через анкетування ми отримали 44 тексти для аналізу, написані прикладниками. Аналіз даних показав такі результати: демонстративний тип – 2 (4,55%), застрягальний тип – 6 (14%), збудливий тип – 1 (2,27%), тривожний тип – 1 (2,27%), екзальтований тип – 4 (9%), емотивний тип – 12 (27%), циклотимний тип – 18 (41%).

Особистості з **демонстративним типом характеру** самовпевнені, хвастливі та егоїстичні, амбіційні, лицемірні, систематично провокують конфлікти. Проте вони легко встановлюють взаємозв'язки з оточуючими, добре пристосовуються до суспільства, здатні зацікавити. Це особистості з неординарним стилем мислення. Мовлення цієї особистості відрізняється довгими фразами, об'ємністю, може мати велику кількість помилок, часто використовує категорії обставини і стану, має порушену послідовність. Особистість демонстративного типу часто відступає від теми розмови чи тексту, їм важливіше особисте самовираження, ніж інформативна наповненість, наприклад: *Відбувається взаємодія викладача із студентами. Кожен займається своєю справою. Педагог завжди може допомогти розібратись своїм колегам у незрозумілих речах. Вони усі об'єднанні спільними цілями та*

прагненнями, є добровільними і зацікавленими одnodумцями. **Наявна присутність поваги, підтримки, діалогу та доброзичливості.** У наш час виникає безліч нових технологій, проте інколи ми задаємось питаннями як розібратись у цьому всьому, зрозуміти суть, не розгубитись. Саме за допомогою співпраці можна не тільки досягнути взаєморозуміння, а й якісного виконання завдання. **Дивлячись на картинку можна побачити як кожен з присутніх, не відводячи очей з екрана, зацікавлений своєю справою та чітко зорієнтований на ній.** Отже, можна зробити висновок, що студенти бажать навчатись, а викладач залюбки підтримує їх. І на мою думку це чудово ,розуміти, що хтось може допомогти тобі; Погляньмо на людей. **Усміхнений коректор і зажурений виконавець, якому знову потрібно переробляти проєкт. У виконавця "з'їхала" курсова.** Ситуація страшна, бо старші люди зазвичай не розуміють прогресивну молодь, нав'язуючи їй непотрібні й застарілі мотиви. Наприклад, рамки, в які хочуть вкласти нашу курсову (шрифти, відступи, абзаци...і тд.). **Хлопець мимоволі згадує ,що йому казали: "Університет за розвиток!" , але навіщо йому ті "основи"(дисципліни), які не є цікавими і особисто йому не знадобляться у житті...Хлопцю варто змінити наставника, бо така зажуреність доведе його до депресії. Йому треба розслабитися і реалізовуватися, бо одне лише навчання спустошить його життя. У світі багато несправедливості і фальшиві лестуни отримують своє, поки старанні люди ходять на пари і вкладають всього себе в завдання, залишаючись ні з чим. Тому нехай не зацикюється на навчанні , не стає книжковою мишою і йде вперед до мети, до самореалізації!**

Особистості **застрягального типу** неговірки, образливі, мстиві, нудні, в конфліктах виступають реалізаторами. Проте такі особи чуттєві до соціальної справедливості, мають високі вимоги до своєї особистості, самокритичні, стараються завершити всі справи до кінця. Тексти осіб застрягального типу можуть бути великі за обсягом і з низькою лексичною варіативністю, експресивні, з низьким рівнем ускладненості, вони часто відходять від початкової теми розмови, встигають зачепити різні теми та питання, але рідко

описують людей. Розглянемо приклади текстів мовної особистості з застрягальним типом характеру: Викладач навчає студента працювати за комп'ютером. Картинка є посиленням у майбутнє. Можливо, цей офіс пов'язаний з програмуванням. Це також може бути стажуванням. Тут є колектив, який вирішує проблему разом. Використовуються сучасні технології. Молодий хлопець виглядає перспективним, тому, напевно, він йде до своєї мети; Офіс. Початок робочого дня. Новий співробітник навчається офісній справі, керівник дає настанови щодо оформлення документів. Він уважно слухає та старанно виконує вказівки начальника. Колеги ж в свою чергу роблять вигляд, що працюють, бо біля них керівник. Як тільки вони залишаться на одинці візьмуться за обговорення новачка. Це улюблена справа колективу, перемити кістки свіжій крові; Офісна атмосфера посеред робочого дня. За столом четверо людей. Троє людей молодшого віку. Старший чоловік більш досвідчений. Він допомагає хлопцю вирішити робочі моменти. Хлопець уважно слухає. Він все запам'ятовує. Наступного разу він вже не помилиться; На цій картинці я бачу трьох сумлінних студентів та їх викладача. Перед ними досить сучасне обладнання - новенькі комп'ютери. Йде пара, пов'язана з комп'ютерними науками. Можливо, це інформатика чи програмування. Викладач із посмішкою пояснює студенту тему чи виправляє помилки. Студент старанно вдивляється в монітор комп'ютера і намагається зрозуміти усе до останньої літерки. Поруч сидять хлопець та дівчина. Можливо, вони чекають викладача, який пояснить їм тему, а можливо, вони й так усе зрозуміли; На картинці зображені студенти, які сидять в аудиторії за комп'ютерами. В кадрі їх троє. Імовірно, вони виконують поставлене їм викладачем завдання. Двоє з них сидять поруч і дивляться в екран одного монітора. Найпевніше, вони про щось радяться між собою. До третього підійшов викладач. Він трохи нахилився, показуючи щось на моніторі. На обличчі викладача сяє усмішка. В той же час студент уважно слухає, тримаючи пальці на клавіатурі. Усі виглядають зосередженими на роботі; Світлий день або ранок на роботі. Начальник і працівники обговорюють виконану працю. Здається, що начальник задоволений, проте є певні недоліки.

Чоловік робить помітки, що треба виправити. Він зосереджений та уважний. Дівчата на задньому фоні активно працюють. Також обговорюють якісь питання. Дівчина зліва намагається зрозуміти те, що їй розказують.

Для особистостей **збудливого типу** характерні низька контактність у спілкуванні, повільність вербальних/невербальних реакцій. Такі особистості часто похмурі, нетерплячі, схильні до використання ненормативної лексики та до створення конфліктів. Проте, під час спокійного емоційного стану вони добросовісні, акуратні, досить невпевнені. Особистостям збудливого типу характеру притаманні низький рівень лексичної насиченості і варіативності текстів, невеликий об'єм, незв'язаність та велика кількість складних речень, відступ від теми, порушена послідовність, наприклад: *На цій картинці ситуація, яка виглядає як навчання в комп'ютерному класі. Студенти виконують практичну роботу, сидячи за комп'ютерами. Хтось виконує в парі, а хтось самотійно. Викладач проходить коло кожного та контролює ситуацію, зупиняючись коло того, кому не зрозуміло. Хлопець на передньому плані уважно слухає пояснення викладача та готується виконувати завдання далі, на що вказує положення його рук на клавіатурі. Судячи з зошиту та ручки у хлопця на задньому, можна сказати, що виконуються якісь обчислювальні задачі, які потребують запису на листочку задля кращого розуміння. Цей хлопець вказує на щось ручкою дівчині, яка сидить коло нього. Усі виглядають зосереджено та відносяться до поставленої задачі серйозно. Погляди направлені на екрани комп'ютерів та уважно щось розглядають, щоб не пропустити щось важливе.*

Особи з **тривожним типом характеру** невпевнені в собі, пасивні, неконфліктні, старанні, самокритичні, дисципліновані. На мовному рівні тексти вирізняються різноманітним лексичним наповненням, вживанням різних смислових категорій. Представники цього типу прагнуть якомога менше використовувати у своєму мовленні лексично незначущі слова, мають багато помилок у тексті, вживають складні, не завжди зрозумілі їм самим фрази та конструкції, наприклад: *На роботі часто старші за тебе можуть допомогти. Якщо ти не знаєш, що робити, завжди можеш звернутися за допомогою.*

Старші пояснять це так як розуміють чи так як робили вони. Тільки ти вирішуєш чи переймати цей досвід. Ти завжди можеш відкинути все й вигадати новий шлях. Варто лише подумати і зважити своє рішення. Можливо, знову таки, порадитися з більш досвідченими людьми, заради досягнення найкращих результатів. Варіантів завжди багато.

Особистості **екзальтованого типу** балакучі, комунікабельні, виступають у конфліктах як активною, так і пасивною стороною, їм притаманна часта зміна настрою. Особистості такого типу характеру товариські, уважні, альтруїстичні, щирі. Для екзальтованого типу характерне написання текстів великого обсягу, з високим рівнем лексичної наповненості. Також у текстах часто можна знайти різні помилки. Представники цього типу використовують смислові категорії, питальні конструкції та не ускладнюють свої фрази, рідко використовують у мовленні однорідні члени речення, а складні речення, навпаки, часто зустрічаються у їх текстах, наприклад: *Викладач - це професіонал, товариш та помічник студентів. Чи помічаємо ми важку та плідну працю наших керівників в університеті? Кожного дня викладач віддає усю свою енергію та прагнення до світлого студенту, а натомість отримує вдячні очі молодих спеціалістів. Кожна практична/лекційна робота – це комунікація двох сторін. Важливо враховувати ті факти співпраці, які допоможуть досягнути максимального комфорту усіх присутніх в аудиторії. Чоловік на картинці - це викладач, який із позитивним настроєм пояснює матеріал лекції/практичної, що дуже важливо. Студенти уважно слухають наставника та плідно працюють для досягнення чудового результату. Важливо помітити, що обидві сторони зацікавлені в даному випадку. На картинці дотримані усі вимоги для кращого процесу початку – це нові комп'ютери, враховано відстань між очима студентів/викладача та комп'ютерами. Я вважаю, що зображення створює атмосферу плідної праці та гармонійного взаємозв'язку викладача і його вихованців; Крок у вищу освіту сьогодні дуже важливий. Найголовнішим і найважчим у новому етапі життя – це визначитися із напрямком своєї подальшої діяльності. Хтось із дитинства мріє бути лікарем, а хтось і по*

закінченню школи не знає, куди йти. На сьогодні, ІТ-технології є дуже престижною та цікавою сферою діяльності. Ще 15 років тому не у всіх людей був телефон, а зараз майже у кожному телефоні є інтернет. Вступивши у цю сферу, Ви отримаєте багатогранні знання, які потрібні всюди, і вони будуть поповнюватися знову і знову. У нашій кафедрі пропонується поглиблене вивчення таких професій, як прикладний лінгвіст, копірайтер, SEO-спеціаліст та інші. Тут потрібні творчі, креативні, амбіційні та круті люди. То ж якщо ти такий – ми чекаємо саме тебе! Не зволікай – і заявку швидше до нас подавай!; Перед комп'ютером сидять ті, хто з ним вже знайомий. Але не все в ньому і не завжди зрозуміле. **Хто допоможе, якщо поруч такі, як ти? Адже питань по завданню і в тебе, і в них дуже багато. Хто допоможе знайти відповіді, з'ясувати?** Звичайно, викладач. Можливо, я знаю функцію комп'ютера краще від нього, але знання, досвід і методика подачі чогось нового студентам – прерогатива того, хто сильніший в знаннях. Подивіться, яке задоволене обличчя у викладача і як намагаються щось зрозуміти всі три студенти. Вчитель і учень – вічна пара пізнання нового; **На картині зображено, як вчитель допомагає бути уважним та наполегливим вивчаючи дану програму, і тоді він зможе зрозуміти суть даної програми і застосувати здобуті знання у повсякденному житті.** Найкращі вчителі завжди мали не тільки високу зацікавленість, а й глибоке знання предмета, який вони викладають. Ця риса стає дедалі загальною в часи, коли в класах є комп'ютери і пошукові системи. Адже вчителі повинні допомагати учням зрозуміти і проаналізувати інформацію, яку вони звідти беруть. Але вчитель — це не просто людина, яка може переказати факти і правила. Це має бути той, хто знає свій предмет достатньо добре, і розуміє, що саме учні можуть вивчити самостійно, а для чого їм необхідна допомога для глибшого розуміння суті предмета.

Представники **емотивного типу** надають перевагу спілкуванню з близькими людьми, з якими встановлюють хороші комунікативні контакти, їм характерні глибокі реакції в емоційному плані. Такі особистості неконфліктні, чуйні, дисципліновані, відповідальні. У своїх текстах представники емотивного

типу прагнуть встановити емоційний зв'язок з читачем або слухачем, практично не допускають помилок у мовленні. Їм притаманні об'ємні і лексично насичені тексти, з високим рівнем зв'язності, використанням широкого спектру питань та смислових категорій, намаганням надати виразності своєму мовленню. Розглянемо приклади емотивного типу характеру: *На цій картині ми бачимо працівників офісу, які зайняті своєю роботою. З побаченого ми можемо зробити висновок, що у одного з працівників уся робота виконана чудово. Це можна зрозуміти по виразу обличчя його начальника. Якщо придивитись, то можна побачити, як начальник усміхається дивлячись на монітор комп'ютера. З цього ми можемо зробити висновок, що начальник оцінив роботу офісного працівника. А на задньому плані, ми можемо побачити два працівника. Вони також працюють за комп'ютером. Очевидно, що вони щось палко обговорюють, можливо вирішують якісь проблеми в роботі працівника офісу;*

На мою думку, на картинці зображена пара в університеті, де викладач або пояснює лекцію, або допомагає з лабораторною роботою. Дисципліна можливо пов'язана з програмуванням або інформаційними технологіями. Думаю, студент, що розташований на передньому плані зацікавлений у цьому, проте не має великого бажання сидіти на парі. Викладач, у свою чергу, повністю віддається роботі та намагається передати свої знання студентам. Це видно по його позитивним емоціям на обличчі. Хоча викладач вже похилого віку, проте він впевнено йде в ногу із часом і твердо впевнений, що за технологіями майбутнє;

Студенти сидять на парі за персональними комп'ютерами (не дуже персональними, адже за крайнім лівим сидять аж дві особи, відповідно жіночої та чоловічої статі). Викладач похилого віку в небесно-блакитній сорочці вказує (вірогідно, вказівним пальцем) на якийсь об'єкт або текст зображений на моніторі студента. Присутній на фото студент, відчужено дивиться в монітор, хоча всіма силами намагається відтворити сконцентрований погляд. Можливо, зараз він думає про домашній бориць, який приготувала своїми дбайливими руками рідна ненька, а батько привіз у гуртожиток. Але, все ж, усі

ми розуміємо що це фото "монтаж", фейк, "постановка", насправді ці люди стали жертвами стокового фотографа, якому якраз потрібно поповнити своє портфоліо студентською тематикою перед 1-м вересня. Найімовірніше, цим людям не заплатили папером, або дзвінкою монетою, ба, навіть, борцем, їх могли змусити сидіти, погрожуючи близькими родичами фотографа. Можливо, любий читач, ти скажеш що це реальне фото в аудиторії, а можливо ти взагалі не вважаєш їх студентами та викладачем, або ж взагалі не вважаєш їх людьми..., або думаєш що блондин це дівчина, що ще гірше... Ну, в кожного свої недоліки. Добре, якщо зі студентами все досить ймовірно, адже вони виглядають змучено, хоча на зйомках можна перебувати і в такому стані як після 3-х пар...підряд, але от викладач.. Якщо це не родич фотографа, або пенсіонер, який вкрав сорочку у свого сина, та вирішив хоч трохи заробити грошень, аби профінансувати свої гедоністичні, грішні та не дуже, діяння, то це однозначно не викладач, адже викладачі так доброзичливо не посміхаються коли вказують черговому деб... студенту, де знаходиться кнопка "пуск" у вікторині на тему практичного заняття. Тож фото яскраво відбиває вічний колообіг думок, ситуацій, моментів. Кожний день це день бабака, де хоч бабак це ти, але це не твій день, принаймні не цей і не наступний, у цьому ти і знаходиш дежавю в кожній добі. У твоїх спогадах завжди буде викладач і буде студент, буде техніка, буде стіл і стілець, і стіни, пофарбовані у бридкий колір, і викрадене щастя. А далі будуть зміни, як ЕОМ зміниться на ПК, а потім на планшет, телефон і, нарешті, чіп трішки вище та правіше твоєї скроні, так, ось тут. Озирнись, що ти бачиш за своєю спиною? Ти відчуваєш його погляд? ...ти помітив як важко він дихає? Тягне палець до пальця (монітора), як Адам до Бога у картині "Створення Адама", але Бог єсмь машина. Постав перед собою дзеркало, а потім візьми у ліву руку ще одне, відведи руку назад і налаштуй люстерка так, аби було видно твій зашийок. Бачиш штрих-код? Ні? А він там є. З підключенням;

Побачивши картинку, ми відчуваємо велику жагу студентів відкрити нові горизонти науки. Адже кожен проведений час в інтернеті наповнює наш розум

і свідомість новою інформацією. Часом ми її не сприймаємо, бо вона є нецікавою та некорисною. В іншому випадку, скарбниця наших знань поповнюється та з потоком нової інформації ми набираємось навіть деякого досвіду. Якщо нам важко, то на допомогу завжди прийде викладач, і все незрозуміле одразу стає ясным. Це і є яскравим підтвердженням, що ми повинні не боятися просити пояснити щось ще раз. Звичайно, комп'ютер не є єдиним помічником у роботі. Велику увагу слід приділяти і книгам, адже іноді саме сторінки старого підручника відкривають нам світ;

Молоді студенти прийшли на роботу. Вони ще не знають, який капець їх чекає, але в очах хлопця, який ближче на картинці, горить азарт, зацікавленість та жага до нового. Другий юнак, який позаду, дуже хоче додому: ці очі так і молять про те, щоб скоріше піти. В той же час співробітники навчають молодих стажерів. Як і чоловік, так і жінка розповідають що і як робити. Скоріш за все, цей немолодий чоловік є начальником, тому найбільш зацікавлений в тому, щоб новачки отримали новий багаж знань. Видно, що йому подобається вітати нових людей на роботі;

На мою думку, на картинці зображено як студенти прикладної лінгвістики проходять практичне заняття. Перед практичним заняттям вони слухали лекцію. Зараз вони мають закріпити свої знання на практиці. Можливо, студентам здається, що це завдання є важким, але викладач пояснює, що потрібно зробити. Студенти виглядають зосередженими і сконцентрованими. Мені здається, що студенти на картинці є першокурсниками. Для них прикладна лінгвістика є чимось невідомим і новим. Але пізніше вони все дізнаються.

Представники **циклотимного типу характеру** вирізняються частими періодичними змінами настрою. У період пригніченості особистості цього типу замикаються в собі, а в період підвищеного настрою – дуже активні та комунікабельні. Тексти особистостей з циклотимною акцентуацією характеру зі слабкою наповненістю та насиченістю фраз невеликі за обсягом. Вони рідко відступають від теми, максимально захоплюються змістом, наприклад: *Недалеке майбутнє. ДонНУ імені В. Стуса. Студенти сидять за новітніми*

комп'ютерами. В кабінеті чути звуки клацання мишок. Прикладні лінгвісти всіх курсів допомагають працівникам MOVA. info поповнювати корпус української мови новими творами. Викладачі дивляться чи правильно все робиться. Інколи виправляють помилки. Вони задоволені успіхами своїх здобувачів вищої освіти; Група людей працює за комп'ютерами. Одному чоловіку не зрозуміло щось. Тому до нього підійшов мабуть їхній вчитель. Зараз він пояснює як що робити. Він посміхається ,але учень не зовсім мабуть розуміє. Бо він дуже серйозний, напружений; Група людей працює. Це колектив, який працює в одній компанії, в одній сфері. Чоловік в блакитній сорочці їх начальник. Він прийшов перевірити виконання роботи. Результат праці його повністю задовільняє. Він максимально радий, що співробітник точно виконав поставлене завдання. Їхня робота потребує зосередженості та компетенції; Викладач намагається підтримувати «бойовий дух» групи та підбадьорює усіх. Мабуть, предмет дуже важко дається студентам. Особливо хлопцю із червоними очима. Він просто намагається не заснути, поклавши руки на клавіатуру та вступивши погляд у монітор. Викладач помічає це та наближається до горе-студента. Зараз він допоможе йому розв'язати завдання; На картинці я бачу групу студентів. Мабуть, вони вивчають свою спеціальність або ж працюють. У будь-якому випадку їм допомагає наставник. На обличчях у всіх присутній інтерес. Вони можуть працювати парами – це дуже добре для того, щоб прийняти правильне рішення. Обладнання досить сучасне, воно забезпечує якісну роботу. У приміщенні світло, просторо та спокійно. Це дає думкам систематизуватися.

Визначення типу мовної особистості. За допомогою анкетування вдалося отримати 38 текстів для аналізу, написаних студентами-прикладниками, аналіз яких показав такі результати: логічний тип – 21 (55%); персуазивна особистість – 6 (16%), метатекстова особистість – 7 (18,42%), коментувальна особистість – 8 (21%); генерувальний тип – 7 (18,42%); реєструвальний тип – 10 (27%).

Мовна особистість **логічного типу** при побудові текстів орієнтована на розкриття зв'язків між явищами позамовної ситуації. У тексті, продуктованому мовною особистістю логічного типу, можна виділити декілька планів:

ідентифікуючий, який позначає фрагмент позамовної ситуації, та актуалізуючий, позначаючий метареферент-умовивід. У якості скріп-зв'язку виступають вставні слова, фразеосхеми *судячи з – слідує, що*, оцінка, узагальнюючі порівняння тощо. Мовні особистості логічного типу поділяються на три види, залежно від характеру розкриття зв'язку між явищами позамовної ситуації: персуазивна мовна особистість, метатекстова мовна особистість і коментувальна мовна особистість.

Персуазивна мовна особистість актуалізує припущення щодо тих чи інших аспектів позамовної ситуації або всієї ситуації в цілому. При побудові тексту така мовна особистість використовує скріпи-зв'язки, вставні слова з семантикою уточнення, припущення, які вказують на прагнення мовної особистості пов'язати між собою явища позамовної ситуації. У своїх текстах мовна особистість прагне пов'язати між собою явища позамовної ситуації. Наприклад, у тексті міститься вказівка на явище позамовної ситуації, а в актуалізуючій частині носій мови дає свій коментар. У якості зв'язку використовуються вставні слова з семантикою припущення, наприклад: *Чоловік у блакитній сорочці, **схоже**, допомагає новому співробітнику із робочим питанням. Через посмішку мені здається, що він відкрито налаштований на допомогу. Зосереджене обличчя молодого працівника **наштовхує на думку**, що це дійсно важливий крок для нього, **можливо**, від якого залежить його майбутнє життя у компанії. **Це можуть бути курси перед його подальшою працею, може бути перший серйозний день – не важливо – головне, що хлопець дійсно зацікавлений в тому, що до нього доносить спеціаліст; На цій картинці я бачу трьох сумлінних студентів та їх викладача. Перед ними досить сучасне обладнання - новенькі комп'ютери. Йде пара, пов'язана з комп'ютерними науками. **Можливо, це інформатика чи програмування**. Викладач із посмішкою пояснює студенту тему чи виправляє помилки. Студент старанно вдивляється в монітор комп'ютера і намагається зрозуміти усе до останньої літерки. Поруч сидять хлопець та дівчина. **Можливо, вони чекають викладача, який пояснить їм тему, а можливо, вони й так усе зрозуміли;*****

На роботі часто старші за тебе можуть допомогти. Якщо ти не знаєш, що робити, завжди можеш звернутися за допомогою. Старші пояснять це так як розуміють чи так як робили вони. Тільки ти вирішуєш чи переймати цей досвід. Ти завжди можеш відкинути все й вигадати новий шлях. Варто лише подумати і зважити своє рішення. Можливо, знову таки, порадитися з більш досвідченими людьми, заради досягнення найкращих результатів. Варіантів завжди багато; На картинці зображено, найімовірніше, студентів та викладача. Можливо, це пара з прикладної лінгвістики, можливо, з інших спеціальностей. Мабуть, студенти працюють над виконанням лабораторних чи системних програм. Викладач посміхається, напевне, він розповідає щось студентові та думає, що той не розуміє, що тут коїться. Студент робить розумний вигляд, але, схоже, що він хоче спати. Постає питання, чому викладач такий радісний? - відповідь відома тільки йому... Схоже, що на зображенні ранок та тепла пора року, мабуть - весна. В аудиторії стіни світлого кольору: білого, що зумовлює нейтральний стан особистості та не заважає зосередитися на виконанні певних завдань. Загалом, ситуація не викликає негативних емоцій - звичайний день студента.

Метатекстова мовна особистість актуалізує пояснення, обґрунтовує думки щодо тих чи тих аспектів позамовної ситуації. При розгортанні тексту використовуються фразеосхеми з обґрунтуванням думки, що експлікують намір мовної особистості розкрити зв'язок між явищами позамовної ситуації. Наприклад, фразеосхеми на зразок: *судячи з – то, якщо – то і под.,* які об'єктивуються засобами сполучника з підрядними цільовими, умовними, обставинами зі значенням обґрунтування думки, питальними конструкціями. Наприклад, *судячи з – слідує, що, якщо поглянути, то можна припустити, що.* Зв'язками виступають питальні конструкції з семантикою причини та мети. Розглянемо приклади метатекстової особистості: *На цьому фото зображено співпрацю вчителя з студентами. Викладач пояснив новий матеріал, а студент намагається виконати практичну вправу. Мені здається, що в нього є неточності, на які акцентує увагу викладач. Збоку це ж завдання виконують в*

парі для більшої ефективності. Атмосфера в навчальній аудиторії спокійна і дружня, тобто ніхто не боїться зробити щось неправильно, адже вони тільки вчать. Я вважаю, що це вже дорослі сформовані особистості, які знають, чому вони це вчать і для чого це все потрібно. Можливо, в декого вже є робота, яка має відношення до зображеної ситуації; На картинці я бачу чотирьох людей. Троє з них сидять за комп'ютерами. Можна припустити, що вони студенти. Чоловік у блакитній рубашці – їх викладач. Вони вивчають новий матеріал, а викладач допомагає їм виконати практичні завдання. Студенти виглядають зосередженими, що свідчить про їх зацікавленість у вивченні дисципліни.

Коментувальна мовна особистість орієнтована на актуалізацію коментувальних міркувань щодо сприйнятого фрагмента позамовної ситуації. Такі зв'язки постають у вигляді оціночних коментарів і узагальнюючих порівнянь. За допомогою надфразової єдності вони об'єктивуються. У текстах цієї особистості міститься вказівка на об'єкт оцінки. Актуалізовані у текстах узагальнюючі порівняння об'єктивують коментувальні міркування мовної особистості, наприклад: Світла аудиторія у навчальному закладі нагадує комп'ютерний клас. Ймовірно, студенти виконують завдання за комп'ютерами: хтось самотійно, хтось у парах. Усі вдумливо та зацікавлено вдивляються в екрани моніторів. Окрім студентів в аудиторії знаходиться і викладач. Він - поважний чоловік з приємною посмішкою на обличчі, який намагається пояснити та дати рекомендації щодо завдань. Певно, що атмосфера, яка панує в аудиторії, не є напруженою, а навпаки - робоча та спокійна; Викладач намагається підтримувати «бойовий дух» групи та підбадьорює усіх. Мабуть, предмет дуже важко дається студентам. Особливо хлопцю із червоними очима. Він просто намагається не заснути, поклавши руки на клавіатуру та вступивши погляд у монітор. Викладач помічає це та наближається до горе-студента. Зараз він допоможе йому розв'язати завдання; На картинці можемо спостерігати студентів, ймовірно, спеціальності "Прикладна лінгвістика". Також можна зазначити, що

старший чоловік є викладачем групи. До речі, він дуже схожий на нашого Олега Станіславовича Вєтрова, викладача з програмування. Це також дуже схоже на наш навчальний процес в університеті. Зазвичай саме в такому форматі ми виконуємо лабораторні роботи. Студенти на фото зосереджені та сконцентровані на виконанні поставленого завдання. Аудиторія на картинці оснащена новітніми комп'ютерами, на яких лінгвісти можуть виконувати завдання. На цьому фото видно, що студенти виглядають задоволеними, бо їм подобається те, що вони вивчають.

Мовна особистість **генерувального** типу спрямована на актуалізацію узагальненого коментаря з приводу позамовної ситуації. При розгортанні тексту фіксується результат міркування, який постає у вигляді метареферента-судження. Відповідно до цього в тексті присутня актуалізуюча частина, в статусі якої виступає метареферент-судження. Тобто, носій мови повністю описує позамовну ситуацію та знаходиться у фокусі її бачення. Текстова актуалізація метареферентів-суджень базується на експлікації мовних одиниць із семантикою узагальнення та результативності. У своїх текстах носій мови пов'язує між собою явища позамовної ситуації, що проявляється у використанні мовних одиниць із семантикою результативності, впевненості, узагальнення. На відміну від логічної мовної особистості, що фіксує зв'язок між явищами позамовної ситуації, особистість генерувального типу актуалізує узагальнюючий коментар щодо сприйманого фрагмента позамовної ситуації. Розглянемо приклади особистості генерувального типу: *Навчання в дружній і теплій обстановці. Викладач допомагає студенту розібрати складний матеріал. Він з посмішкою і добротою повторює те, що було пропущено студентом. На задньому плані студенти допомагають один одному, пояснюють незрозумілі питання в виконанні роботи. Вони не наважуються запитати викладача те, що не знають. Це може забрати в них багато часу в подальшому. Краще заповнювати прогалини одразу, а не чекати з моря погоди. Потрібно не боятися просити про допомогу;*

На картинці зображені викладачі та студенти. Викладачі формують високу мовну культуру студентів, формують потреби постійного розвитку. Викладач передає студентові знання і професійні уміння, прилучає його до культури, яка передбачає живе спілкування. Обов'язковою умовою є взаємодія викладача та студента: віддача та старанність. У педагогічній діяльності особливого значення набувають спостережливість та уважність. Спостерігаючи за студентами, викладач отримує інформацію про їх індивідуально-психологічні особливості, відношення до навчальної діяльності; Відбувається взаємодія викладача із студентами. Кожен займається своєю справою. Педагог завжди може допомогти розібратись своїм колегам у незрозумілих речах. Вони усі об'єднанні спільними цілями та прагненнями, є добровільними і зацікавленими однодумцями. Наявна присутність поваги, підтримки, діалогу та доброзичливості. У наш час виникає безліч нових технологій, проте інколи ми задаємось питаннями як розібратись у цьому всьому, зрозуміти суть, не розгубитись. Саме за допомогою співпраці можна не тільки досягнути взаєморозуміння, а й якісного виконання завдання. Дивлячись на картинку можна побачити як кожен з присутніх, не відводячи очей з екрана, зацікавлений своєю справою та чітко зорієнтований на ній. Отже, можна зробити висновок, що студенти бажать навчатись, а викладач залюбки підтримує їх. І на мою думку це чудово ,розуміти, що хтось може допомогти тобі.

Для мовної особистості **реєструвального** типу домінантною є констатація коментарів щодо сприйняття позамовної ситуації. На відміну від мовних особистостей логічного і генерувального типів, які фіксують зв'язок між явищами позамовної ситуації, особистість реєструвального типу спрямована на актуалізацію сприйняття позамовної ситуації, коментарі носять реєструвальний характер. Для мовної особистості реєструвального типу характерний аксіоматичний спосіб мислення. У своїх текстах носій мови реєструє всі ті явища позамовної ситуації, які потрапляють у фокус його бачення. Він констатує існування учасників позамовної ситуації, описує їх властивості та якості,

констатуючи власне сприйняття позамовної ситуації. Реєструвальний тип особистості не встановлює зв'язок між двома явищами позамовної ситуації, метою особистості є актуалізувати вивідні знання за рахунок використання фраз, таких як: *на першому плані, на другому плані*. Він дає коментар позамовної ситуації, причому цей коментар безпосередньо не пов'язується з позамовною дійсністю. Коментар в такому тексті носить реєструвальний характер: особистість не експлікує процес міркування, у результаті якого з'являється цей коментар. Характерними є одиниці із семантикою сприйняття: *видно, бачу*. Розглянемо приклади мовних особистостей реєструвального типу: ***На цій картині ми бачимо працівників офісу, які зайняті своєю роботою. З побаченого ми можемо зробити висновок, що у одного з працівників уся робота виконана чудово. Це можна зрозуміти по виразу обличчя його начальника. Якщо придивитись, то можна побачити, як начальник усміхається дивлячись на монітор комп'ютера. З цього ми можемо зробити висновок, що начальник оцінив роботу офісного працівника. А на задньому плані, ми можемо побачити два працівника. Вони також працюють я за комп'ютером. Очевидно, що вони щось палко обговорюють, можливо вирішують якісь проблеми в роботі працівника офісу;***

На мою думку, на картинці зображена пара в університеті, де викладач або пояснює лекцію, або допомагає з лабораторною роботою. Дисципліна можливо пов'язана з програмуванням або інформаційними технологіями. Думаю, студент, що розташований на передньому плані зацікавлений у цьому, проте не має великого бажання сидіти на парі. Викладач, у свою чергу, повністю віддається роботі та намагається передати свої знання студентам. Це видно по його позитивним емоціям на обличчі. Хоча викладач вже похилого віку, проте він впевнено йде в ногу із часом і твердо впевнений, що за технологіями майбутнє;

Молоді студенти прийшли на роботу. Вони ще не знають, який капець їх чекає, але в очах хлопця, який ближче на картинці, горить азарт, зацікавленість та жага до нового. Другий юнак, який позаду, дуже хоче додому: ці очі так і

молять про те, щоб скоріше піти. В той же час співробітники навчають молодих стажерів. Як і чоловік, так і жінка розповідають що і як робити. Скоріш за все, цей немолодий чоловік є начальником, тому найбільш зацікавлений в тому, щоб новачки отримали новий багаж знань. Видно, що йому подобається вітати нових людей на роботі.

Висновки до третього розділу

На підставі отриманих результатів у процесі дослідження були зроблені висновки про відмінні характеристики типів особистості та текстів студентів з різними типами особистості. Тест К. Юнга для визначення типу особистості показав, що із 58 студентів-прикладників: амбіверти – 36 (62%), інтроверти – 14 (24%), екстраверти – 8 (14%). експрес-тест на визначення стилю мовної особистості – з 58 студентів-прикладників показав такі результати: прагматик – 18 (31%), реаліст – 10 (17%), аналітик – 8 (14%), ідеаліст – 3 (5%), синтезатор – 1 (2%). Також у значної кількості студентів виявлено змішані типи: прагматик/аналітик – 8 (14%), ідеаліст/прагматик – 3 (5%), ідеаліст/реаліст – 3 (5%), прагматик/реаліст – 1 (2%), ідеаліст/аналітик – 2 (3%). Анкетування на основі мовного матеріалу, отриманому у процесі лінгвістичного експерименту, було проаналізовано 1190 слів-реакцій.

Аналіз текстів на виявлення мовленнєвої поведінки показав такі результати: астено-невротичний тип – 5 (17%), соціопатичний тип – 6 (19%), істероїдний тип – 8 (26%), психостенічний тип – 4 (12,9%), шизоїдний тип – 9 (29%), гіпертимний тип – 7 (25,58%). Аналіз текстів на визначення типу характеру особистості показав такі результати: демонстративний тип – 2 (4,55%), застрягальний тип – 6 (14%), збудливий тип – 1 (2,27%), тривожний тип – 1 (2,27%), екзальтований тип – 4 (9%), емотивний тип – 12 (27%), циклотимний тип – 18 (41%). Аналіз текстів на визначення типу мовної особистості показав такі результати: логічний тип – 21 (55%); персуазивна особистість – 6 (16%), метатекстова особистість – 7 (18,42%), коментувальна особистість – 8 (21%); генерувальний тип – 7 (18,42%); реєструвальний тип – 10 (27%).

ВИСНОВКИ

Актуальна проблема типології та специфіки дослідження мовної особистості може бути вирішена на міждисциплінарному рівні, зокрема з позицій психо-, соціо- та прикладної лінгвістики одночасно. Мовна особистість сучасного прикладного лінгвіста – це сукупність усіх мовних здібностей і мовленнєвих реалізацій особистості в різних комунікативно-функційних типах дискурсу, зокрема професійному. Основними кваліфікаційними ознаками мовної особистості є: індивідуальність, соціальна зумовленість, структурованість, комунікативність.

Одним із перспективних аспектів дослідження мовної особистості сучасного прикладника є психолінгвістичний, а саме визначення його психомовного типу. Психомовний тип сучасного прикладного лінгвіста – це належність конкретної мовної особистості до певної психокомунікативної спільноти (у нашому випадку – спільноти прикладних лінгвістів), яка, окрім спільної професійної діяльності, характеризується однаковими чи максимально схожими психологічними особливостями, подібними комунікативними тактиками й стратегіями, однаковими засобами мовленнєвої репрезентації тощо.

Психомовний тип сучасного прикладного лінгвіста може бути досліджений з опертям на найсучасніші напрями психолінгвістики: вікову психолінгвістику (середній вік опитаних у процесі анкетування – 17-23 рр., що являє собою період найактивнішого формування психомовних компетентностей особистості прикладного лінгвіста, період самовизначення й обрання адекватних своєму психомовному типу комунікативних стратегій і тактик), дослідження норми й патології в мовленні (мовленнєва реалізація різних психомовних типів анкетованих прикладних лінгвістів є достатньо унормованою, що є наслідком специфічних професійних вимог, висунутих до сучасних здобувачів вищої освіти), створення типології мовних спільнот та особистостей і характеристику комунікативної поведінки мовної особистості (опитані сучасні прикладні

лінгвісти являють собою повноцінну мовну спільноту зі своїм спеціальним тезаурусом та особливими комунікативними законами й стратегіями).

Мовна особистість сучасного прикладного лінгвіста має трирівневу структуру (що багато в чому зумовлює віднесеність до певного психомовного типу): 1) експонентний, формальний рівень (формалізація семантичних структур за допомогою конкретних синтаксичних конструкцій, граматичних категорій), що репрезентує мовну компетентність особистості, корелюючи з її психологічними рисами; 2) субстанційний рівень (здатність осмислювати – диференціювати або узагальнювати сприйняту інформацію), що визначає семантичні параметри теми та формує структуру тезауруса мовної особистості; 3) інтенційний рівень (система мовленнєвих дій, використовувані комунікативні схеми та стратегії, діалогічна модальність), що характеризує мовну особистість з позиції її мотиваційної сфери.

Алгоритм аналізу психомовної особистості сучасного прикладника включає такі етапи: 1) характеристика мовної компетентності (з поступовим виокремленням астено-невротичного, соціопатичного, істероїдного, соціально дезадаптованого, параноїдного, психостенічного, шизоїдного, гіпертимного психомовних типів сучасних прикладних лінгвістів); 2) структурування тезауруса (а саме – його особистісного фахового рівня: засвоєний людиною тезаурус сукупності мовно-прикладних навчальних дисциплін, що становить запас її досвіду, знань, умінь, оцінок відповідної предметної області під впливом визначених умов, образів-асоціацій (сенсорне уявлення, етичне уявлення, логічне сприйняття, інтуїтивне уявлення)); 3) опис комунікативної компетентності (у результаті якого виокремлені психомовні типи сучасних прикладних лінгвістів відразу за двома класифікаціями: 1-а – демонстративний, застрягаючий, збудливий, гіпертимний, тривожний, екзальтований, емотивний, циклотимний та 2-а – Синтезатор, Ідеаліст, Прагматик, Аналітик, Реаліст).

Алгоритм реалізовано за допомогою анкетування «Психомовний тип сучасного прикладника»: перший (підготовчий) його компонент – тест К. Юнга, з метою визначення найзагальнішого психологічного типу особистості

(екстраверт / інтроверт / амбіверт), який зумовлює подальшу типологічну розгалуженість опитаних; другий – експрес-тест із п'яти спеціальних питань (для визначення загальних особливостей комунікативної компетентності, зокрема за типологією Синтезатор / Ідеаліст / Прагматик / Аналітик / Реаліст); третій – асоціативний експеримент – опис трьох тематичних зображень з прикладної лінгвістики (цей компонент корелює з алгоритмічним етапом структурування тезауруса); четвертий, найбільш складний, комплексний компонент анкети – опис тематичного зображення з прикладної лінгвістики, що моделює ситуацію з навчального (професійного) життя прикладника, у вигляді об'ємного зв'язного тексту (з метою характеристики мовної компетентності та виокремлення восьми супровідних психомовних типів сучасних прикладних лінгвістів (астено-невротичний / соціопатичний / істероїдний / соціально дезадаптований / параноїдний / психостенічний / шизоїдний / гіпертимний); а також, з метою більш глибокого й деталізованого опису комунікативної компетентності та виділення так само супровідних восьми типів (демонстративний / застрягаючий / збудливий / гіпертимний / тривожний / екзальтований / емотивний / циклотимний)).

У дослідженні взяли участь 58 осіб, студенти спеціалізації «Прикладна лінгвістика» філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса 1-5 курсів навчання, віком від 17 до 23 років.

Тест К. Юнга для визначення загального психологічного типу особистості показав, що з опитаних: амбіверти – 36 (62%), інтроверти – 14 (24%), екстраверти – 8 (14%).

Другий етап анкетування – експрес-тест для визначення стилю спілкування мовної особистості – показав такі результати: Прагматик – 18 (31%), Реаліст – 10 (17%), Аналітик – 8 (14%), Ідеаліст – 3 (5%), Синтезатор – 1 (2%) (також у значній кількості студентів виявлено змішані типи: Прагматик / Аналітик – 8 (14%), Ідеаліст / Прагматик – 3 (5%), Ідеаліст / Реаліст – 3 (5%), Ідеаліст / Аналітик – 2 (3%), Прагматик / Реаліст – 1 (2%).

Третій етап – асоціативний експеримент – продемонстрував: асоціації з логічним сприйняттям дали 27 опитаних (45,98%); асоціації із сенсорним уявленням – 23 (39%); асоціації з етичним уявленням – 5 (6,9%); асоціації з інтуїтивним уявленням – 3 (4%) та ін.

Останній етап анкетування показав такі результати: 1) шизоїдний тип – 9 (29%), істероїдний тип – 8 (26%), гіпертимний тип – 7 (25,58%), соціопатичний тип – 6 (19%), астено-невротичний тип – 5 (17%), психостенічний тип – 4 (12,9%) та 2) циклотимний тип – 18 (41%), емотивний тип – 12 (27%), застрягаючий тип – 6 (14%), екзальтований тип – 4 (9%), демонстративний тип – 2 (4,55%), збудливий тип – 1 (2,27%), тривожний тип – 1 (2,27%).

У перспективі доцільним вважаємо зреалізувати запропонований алгоритм на більшій кількості анкетованих з метою отримання об'єктивніших результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдулмянова И. Р. Теоретические основы формирования тезауруса переводчика. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. 2009. № 1. С. 30-33.
2. Алексеев, А. А., Громова Л. А. Поймите меня правильно. Санкт-Петербург: Экономическая школа, 1993. 352 с.
3. Архипов И. К. Язык и языковая личность: учеб. пособ. Санкт-Петербург: Книжный Дом, 2008. 248 с.
4. Аугустинавичюте А. О. О дуальной природе человека. Киев: Издательство Международного института соционики, 1992. 40 с.
5. Барсукова Е. В. Языковая личность как категория исторической культурологии (на материале «Архива князя Воронцова»): Автореф. дис. ... канд. Культурологии: 24 00 01. Москва, 2007. 22 с.
6. Бацевич Ф. С. Основы комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: «Академія», 2004. 344 с.
7. Беседина Е. В. Особенности аргументативного дискурса личностей с когнитивным стилем «когнитивная простота». *Научный журнал КубГАУ*. 2011. № 66(02). С. 15.
8. Богин Г. И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: Автореф. дис. ... докт. филол. наук: 10.02.19. Ленинград, 1984. 31 с.
9. Богин Г. И. Типология понимания текста: учеб. пособ. Калинин: Калининский ун-т, 1986. 87с.
10. Богин Г. И. Современная лингводидактика: учеб. пособ. Калинин: Калинин. гос. ун-т, 1980. 61 с.
11. Боринштейн Є. Соціокультурні особливості мовної особистості. *Соціальна психологія*. 2004. № 5 (7). С. 63-72.
12. Буданова Е. А. Языковая личность студента в контексте когнитологии: концепция, проблемы исследования. *«Московский*

педагогический государственный университет» Наука и школа. 2012. № 41. С. 85-90.

13. Валиулина В. Р. Особенности речевой деятельности студентов с разными акцентуациями характера. *Вестник РУДН, серия Вопросы образования: языки и специальность. 2009, № 2. С. 110-114.*

14. Валиулина В. Р. Характеристики лингвистического аспекта речевой деятельности испытуемых с разными типами характера. *Вестник РУДН, серия Вопросы образования: языки и специальность. 2009. № 3. С. 45-47.*

15. Воркачев С. Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки. 2001, № 1. С. 64-72.*

16. Воронова Н. Г. Качество языковой способности как основание типологии языковых личностей. *Вестник Башкирского университета. 2014, №4. С. 4.*

17. Годунова С. Ю. Педагогические условия развития языковой личности студента технического вуза: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Москва, 2008. 24 с.

18. Голев Н. Д., Шпильная Н. Н. Лингвогносеологический уровень языковой личности: типовые варианты реализации. *Вопросы психолингвистики. 2015. №25. С. 134-147.*

19. Голев Н. Д., Кузнецова А. В. Лингвосоционическое моделирование экстравертного и интровертного типов языковой личности. *Вестник КемГУ. 2009. № 3. С. 95-98.*

20. Голик. С. Мовна особистість як об'єкт лінгвокультурологічних досліджень. *Вісник Львівського університету. 2013. Вип. 21. С. 258–264.* URL:<http://old.lingua.lnu.edu.ua/Visnyk/visnyk/Visnyk21/articles/35Holyk.pdf>

21. Горелов И. Н., Седов К. Ф. Основы психолингвистики: учеб. пособ. Москва: Лабиринт, 2001. 304 с.

22. Горицька Ю. В. Міждисциплінарний характер категорії "мовна особистість". *Наукові записки Національного університету "Острозька*

академія". 2013. Вип. 33. С. 40-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_33_14

23. Гридчук О. Є. Мовна особистість як актуальний об'єкт дослідження в сучасній лінгводидактиці. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016, IV (42), вип. 87. С. 24-27. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/hrydzhuk_o._language_personality_as_an_object_of_study_in_modern_linguistic_didactics.pdf

24. Гуленко В. В. Типологическая целостность социона. Образование соционических типов по базису Юнга: *СМиПЛ*. 1996. № 5. URL: <http://www.socioniko.net/ru/articles/typecl.html>.

25. Еремеева О. А. О понятии «языковая личность». *Лингвистика: взаимодействие концепций и парадигм*. Харьков. 1991, Вып. 1, ч. 2. С. 434.

26. Ерошенко А. Р. Концепт «Человек» в антропологической лингвистике: особенности интерпретации. *Антропоцентрическая парадигма в филологии*. Ставрополь, 2003. Ч. 2. С. 18–20.

27. Загнітко А. П. Теорія лінгвоперсонології: Монографія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 136 с.

28. Замилова А. В. Содержание ассоциативных реакций на лексическую единицу как проявление психологических свойств языковой личности. *Обыденное метаязыковое сознание: онтологические и гносеологические аспекты*. Кемерово, 2012. С. 140—144.

29. Замилова А. В. К вопросу о системной типологии языковой личности (ментально-психологический аспект). *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2012. №4. С. 194-197.

30. Застровська С. О. Загальне поняття мовної особистості. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. № 6. С. 159-163.

31. Зернецький П. В. Хто я ? Який я ? (Антропологічні, психологічні та мовленнєві типи особистості). *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2004. № 2. С. 164–167.

32. Иванцова Е. В. О термине «языковая личность»: истоки, проблемы, перспективы использования. *Вестник Томского Государственного Университета*. 2010. №4 (12). С. 24-32.
33. Ігнат'єва С. Є. Мовна особистість Олеся Гончара в аспекті психолінгвістичних характеристик. *Психолінгвістика*. 2010. Вип. 6. С. 139-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2010_6_21
34. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: Монография. Волгоград: Перемена, 2002. 447 с.
35. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. Москва: Наука, 1987. 262 с.
36. Клюканов И. Э. Языковая личность и интегральные смысловые образования. ТГУ. *Язык, дискурс и личность*. Тверь, 1990. С. 69–73.
37. Красных В. В. «Свой» среди чужих: миф или реальность?. Москва: Гнозис, 2003. 375 с.
38. Крочук Ю. В. Мовна особистість як об'єкт дослідження антропоцентричних лінгвістичних студій. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (17). С. 202-204. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/48.pdf>
39. Кулик О. Мовна й мовленнєва особистість: проблема дефініцій. *Теоретична і дидактична філологія*. 2014. Вип. 17. С. 76-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tidf_2014_17_9
40. Куранова С. І. Основи психолінгвістики: навч. посіб. Київ : Академія, 2012. 208 с.
41. Куранова С. І. Проблеми дослідження мовної особистості у психолінгвістиці. *Вісник Маріупольського Державного Університету*. 2017. № 16. С. 90-97.
42. Лоскутова А. С. Типы личности студентов и специфические для них характеристики речевой деятельности. *Вестник РУДН*. 2011. № 1. С. 88-91.
43. Мазепова О. В. Еволюція поняття "мовна особистість" у сучасних лінгвістичних дослідженнях. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 48. С. 274-286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2014_48_27

44. Мацько Л. Аспекти мовної особистості у перспекції педагогічного дискурсу. *Дивослово*. 2006. № 7. С. 2-4.
45. Момотова Ю. Г. Понятие и структура языковой и вторично языковой личности. *Вестник Вятского государственного университета*. 2011. № 1. Т. 2. С. 109-114.
46. Наумов В. В. Лингвистическая идентификация личности. Москва: КомКнига, 2006. 240 с.
47. Нерознак В. П. Лингвистическая персонология: к определению статуса дисциплины. *Сб. науч. тр. МГЛУ*. 1996. № 426. С. 112–116.
48. Никитина А. А. Теоретические основы формирования физкультурного тезауруса у студентов: Автореферат дис. ... д-ра пед. Наук: 13.00.01. Калининград, 2006. 42 с.
49. Никитина О. А. К вопросу о типологии языковой личности в аспекте неологизации. *Научный диалог*. 2016. № 3 (51). С. 75-87.
50. Пентилюк М. І. Культура професійного спілкування майбутніх фахівців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2015. № 4. С. 144-151.
51. Пентилюк М. І. Когнітивно-комунікативна модель удосконалення професійної культуромовної компетентності студентів філологічного профілю. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. 2013. Вип. 40. С. 160-165.
52. Пентилюк М. І. Мовна особистість учня в перспекції мовленнєвого спілкування. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірн. статей*. 2011. С. 80-84.
53. Петлюченко Н. В. Харизматика : мовна особистість і дискурс : монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
54. Пьянкова Л. А. Проблема одиночества в молодежной студенческой среде. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2012. № 6 (121). С. 102-107.

55. Рублик Т. Г. Языковая личность и ее структура. *Вестник Башкирского университета*. 2007, № 3. С. 3.
56. Русскова Г. Г. Взаимосвязь коммуникативных качеств личности и темперамента студентов. *Вестник Российского университета кооперации*. 2013. № 2. С. 135-138.
57. Салахова А. Г. Лингвистический анализ стиля мышления современной языковой личности. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2011. № 24 (239). С. 267–268.
58. Седов К. Ф. Теоретическая модель психолингвоперсонологии. *Вопросы психолингвистики*. 2008. № 7. С. 12.
59. Седов К. Ф. Дискурс и личность: эволюция коммуникативной компетенции: монография. Москва: Лабиринт, 2004. 320 с.
60. Седых А. П., Квитко М. С. Языковая личность в науке. *Вестник БГТУ им. В. Г. Шухова*. 2012. № 3. С. 3.
61. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
62. Соколова І. В. Формування філологічної компетенції фахівців у контексті мовної освіти. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету*. 2009. № 2. С. 416-430.
63. Сухих С. А. Прагмалингвистическое измерение коммуникативного процесса: автореф. дис. ...д-ра филол. наук: 10.02.01. Краснодар, 1998. 29 с.
64. Сухих С. А. Прагмалингвистическое измерение коммуникативного процесса: Дис... докт. филол. наук: 10.02.01. Краснодар, 1998. 257 с.
65. Сухих С. А. Личность в коммуникативном процессе. *Реферативный журнал Юж. Ин-та менеджмента*. Краснодар. 2004. № 6. С. 143-154.
66. Сухих С. А. Эксперимент в лингвопсихологии. *Язык, коммуникация и социальная среда*. 2012. № 10. С. 97-112.
67. Топчій Л. С. Формування україномовної соціокультурної компетентності: теоретичні і практичні аспекти. *Молодий вчений*. 2014. № 7(1). С. 170-173.

68. Ушакова Т. Н. Теоретические основания возрастной психолінгвістики. Сб. *Онтогенез речевої діяльності: норма і патологія*. 2005. ч. 1. С. 64-71.

69. Хворост Х. Психолінгвістичний погляд на феномен соціальної зрілості особистості. *Психолінгвістика*. 2012. Вип. 9. С. 138-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_9_21

70. Чеботарева Е. Ю., Денисенко В. Н., Крупнов А. И. Психолінгвістический анализ речевых действий. Москва: РУДН, 1998.

71. Чернега В. В. Проблема визначення мовної особистості у сучасній лінгвістиці. *Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії*: матеріали міжнар. наук-практ. конф., м. Одеса, 25-26 вересня 2020 р. Одеса, 2020. С. 55-57.

72. Чернега В. В. Структурування тезауруса мовної особистості сучасного прикладника. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Бухарест, 20 листопада. 2020 р. Бухарест, 2020. С. 118-120.

73. Шевчук З. С. Понятійно-термінологічне поле дослідження ієрархії "мовна особистість – мовний портрет". *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 305-308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2014_4_71

74. Щеголева М. Е. Определение психотипов личности с использованием экспресс-диагностической методики. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2006. № 1. С. 102-105.

75. Энциклопедический словарь-справочник: Культура русской речи. Москва: Флинта: Наука, 2003.

76. Юнг К. Г. Психологические типы. Санкт-Петербург: Азбука, 1998. 656 с.

77. Ячная Т. А. Специфические особенности семантического (лексического) и ассоциативного значений слов. *Труды БГТУ*. 2008. № 6. С. 264-266.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Вопросы

Ответы

58

Психомовний тип сучасного прикладника

Описание

Перейдіть за посиланням та пройдіть тест для визначення типу особистості (екстраверт\інтроверт), результат запишіть у рядок: <https://proforientatsia.ru/test/test-yunga-tip-lichnosti/>

Краткий ответ

ДОДАТОК Б

Вопросы Ответы 58

Оберіть серед запропонованих нижче найбільш прийнятну, на ваш погляд, відповідь на питання: «Чому пошук компромісу в комунікації – це важливо?».

- ☐ Бо його не хочуть знайти тільки самовпевнені, вперті й розумово та емоційно обмежені індивідууми.
- ☐ Бо віднайти найбільш прийнятний для обох комунікантів вихід із ситуації – надзвичайно важливо, ...
- ☐ Бо так прийнято в цивілізованому й гуманному сучасному суспільстві.
- ☐ Бо психологи, соціологи, філологи й інші гуманітарії стверджують, що лише компроміс. – запорука ...
- ☐ Бо я вважаю, що це правильно – вміти розуміти та сприймати позицію співрозмовника.

Чому в громадському транспорті, на вашу думку, правильно поступатися місцем людям похилого віку та вагітним жінкам?

- ☐ Бо так роблять нормальні люди.
- ☐ Бо так роблять правильно й гарно виховані люди, у яких є совість і повага до тих, кому важче.
- ☐ Бо так прийнято в цивілізованому суспільстві.
- ☐ Бо людям похилого віку та вагітним жінкам об'єктивно важче їздити стоячи і поступитися місцем т...
- ☐ Бо, я вважаю, саме так мають поводитися адекватні члени суспільства.

ДОДАТОК В

Вопросы Ответы 58

Оберіть серед запропонованих нижче найбільш прийнятну, на ваш погляд, відповідь на питання: «Куріння* – це особистий вибір кожного курця?».

- ☐ Так, особистий вибір, але правильний чи ні – величезне питання! Адже цей вибір шкодить – і дуже ...
- ☐ Так, особистий, але наскільки ж він неправильний! Курець, на жаль, шкодить собі, своїм близьким і ...
- ☐ Так, особистий, адже в сучасному суспільстві людина наділена багатьма правами, зокрема й самій ...
- ☐ У більшості випадків особистий, однак не завжди. Як свідчать дослідження, на здійснення такого в...
- ☐ Бо, я вважаю, кожен має право сам вирішувати, як жити і які звички мати.

Як ви ставитесь до знайомств в Інтернеті (сайти знайомств, соціальні мережі тощо)? *

- ☐ Негативно! Думаю, тільки ліниві й безініціативні знайомляться в Інтернеті, яким важко навіть на ву...
- ☐ Позитивно! Не важливо, де саме ти знаходиш свою половинку, свою рідну душу! Інтернет – далеко ...
- ☐ Нейтрально. У реаліях сучасного інформаційного суспільства це абсолютно нормально й прийнятно.
- ☐ Як свідчать сучасні соціологічні дослідження, у наш час більшість знайомств відбуваються саме в І...
- ☐ Я вважаю, що це найпростіший наразі спосіб познайомитися, який, однак, має як плюси, так і мінуси.

ДОДАТОК Г

Вопросы Ответы 58

- ☐ Позитивно! Не важливо, де саме ти знаходиш свою половинку, свою рідну душу! Інтернет – далеко ...
- ☐ Нейтрально. У реаліях сучасного інформаційного суспільства це абсолютно нормально й прийнятно.
- ☐ Як свідчать сучасні соціологічні дослідження, у наш час більшість знайомств відбуваються саме в І...
- ☐ Я вважаю, що це найпростіший наразі спосіб познайомитися, який, однак, має як плюси, так і мінуси.

...

Оберіть серед запропонованих нижче найбільш прийнятну, на ваш погляд, відповідь на питання:
«Прикладна лінгвістика – перспективна спеціальність?».

- ☐ Поки що важко сказати. Знатиму точно, коли почну працювати за цією спеціальністю.
- ☐ Звичайно ж, перспективна! Взагалі, будь-яка спеціальність буде перспективною, якщо викладатися...
- ☐ Перспективна, якщо чітко визначитися з тим сегментом, який цікавить найбільше (програмування, ...
- ☐ Як свідчать дослідження аналітиків освіти та дані про вступників 2020, перспективна й запитувана.
- ☐ Я вважаю, що перспективна, адже інакше я б тут не навчався (навчалася).

ДОДАТОК Д

Опишіть картинку №1 десятьма словами: *

Мой ответ

ДОДАТОК Е

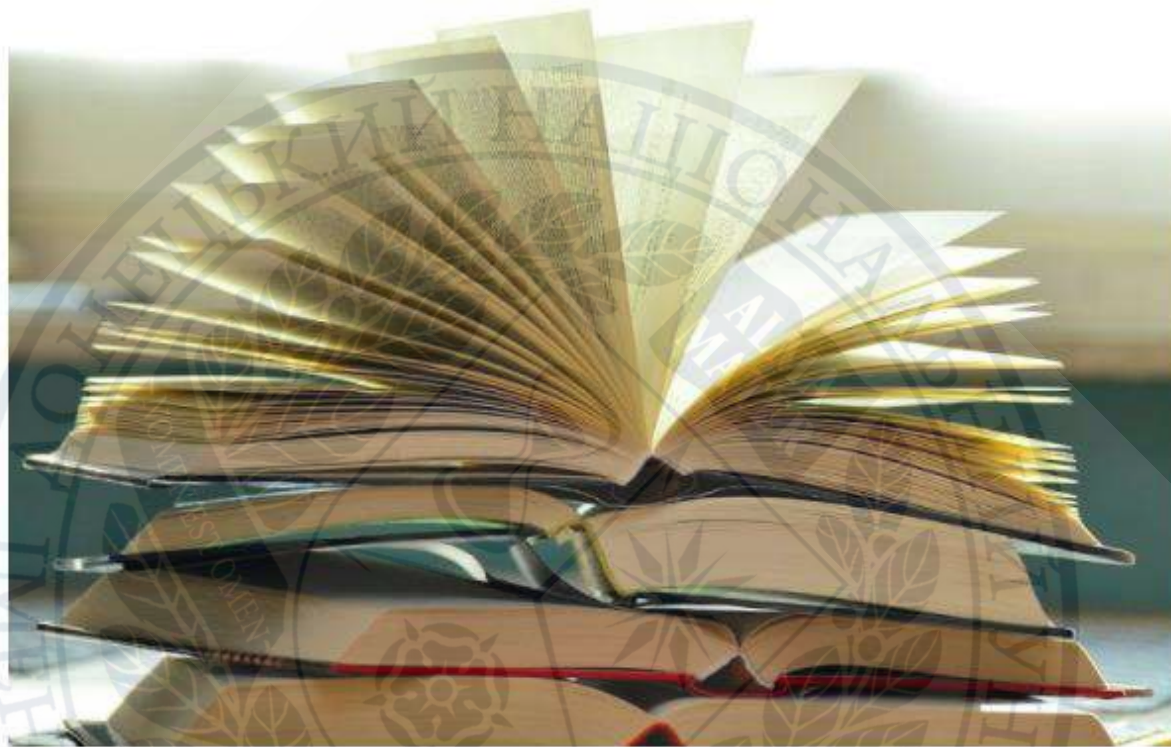
Опишіть картинку №2 десятьма словами: *

Мой ответ

ДОДАТОК Ж

Опишіть картинку №3 десятьма словами: *

Мой ответ

ДОДАТОК К

Опишіть ситуацію, яку ви бачите на картинці (8-10 речень): *

Мой ответ

Отправить